

Zespół autorski:

mgr Zofia Bentkowska-Sztonyk, mgr Edyta Wach

PROGRAM HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO

**PROGRAM NAUCZANIA
PRZEDMIOTU HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO
DLA KLAS IV, V, VI
SZKOŁY PODSTAWOWEJ**



WYDAWNICTWO EDUKACYJNE W^{IKING}

Copyright by **Wydawnictwo Edukacyjne W^{IKING}**

© Wszelkie prawa zastrzeżone

Prawa autorskie zastrzeżone dla autorów

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część niniejszej pracy nie może być powielana, czy rozpowszechniana w jakiejkolwiek formie, w jakikolwiek sposób, bądź elektroniczny, bądź mechaniczny, włącznie z fotokopiowaniem, nagrywaniem na taśmy lub przy użyciu innych systemów, bez pisemnej zgody wydawcy i autorów.

Redakcja: Lesław Juszczak

Skład komputerowy: Lesław Juszczak, Michał Zalewski

Program nauczania „Historia i społeczeństwo” po uzyskaniu dwóch pozytywnych recenzji metodycznych i merytorycznych został wysłany do rejestracji do Ministerstwa Edukacji Narodowej

ISBN 83-86446-03-X

**Wrocław 1999
Wydanie pierwsze**

Korespondencję i zamówienia prosimy kierować pod adres:

**Wydawnictwo Edukacyjne W^{IKING}
51-515 WROCŁAW, UL. MIKOŁOWSKA 80**

tel. i faks: (071) 3514898; tel. (071) 3516849, wew. 132; faks: (071) 3466196

E-mail: wewiking@free.polbox.pl

Adres internetowy: <http://www.wiking.com.pl>

Druk: Drukarnia i Oficyna Wydawnicza SIGNUM
ul. Wschodnia 19 a, 56-400 Oleśnica

SPIS TREŚCI

1. Charakterystyka i struktura programu.....	4-5
2. Szczegółowe cele nauczania realizowane w szkole podstawowej.....	6-7
3. Oczekiwane osiągnięcia kluczowe.....	8-11
4. Moduły i bloki tematyczne treści programowych w klasie IV.....	12
5. Bloki tematyczne i tematy treści nauczania w klasie IV.....	13
6. Struktura modułów w klasie IV.....	14-18
7. Plan metodyczny w klasie IV.....	19-29
8. Moduły i bloki tematyczne treści programowych w klasie V.....	30
9. Bloki tematyczne i tematy treści nauczania w klasie V.....	31
10. Struktura modułów w klasie V.....	32-33
11. Plan metodyczny w klasie V.....	34-42
12. Moduły i bloki tematyczne treści programowych w klasie VI.....	43
13. Bloki tematyczne i tematy treści nauczania w klasie VI.....	44
14. Struktura modułów w klasie VI.....	45-46
15. Plan metodyczny w klasie VI.....	47-56
16. Procedury osiągania celów.....	57-58
17. Sprawdzanie wiadomości i umiejętności.....	59-60
18. Autorzy programu „Historia i społeczeństwo”.....	61

CHARAKTERYSTYKA I STRUKTURA PROGRAMU NAUCZANIA „HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO”

Program nauczania „Historia i społeczeństwo” przeznaczony jest do realizacji w klasach IV, V i VI zreformowanej szkoły podstawowej. Program ten pozwala uczniom na zdobycie elementarnych umiejętności i wiedzy o otaczającym świecie w aspekcie historycznym i społecznym. Jednocześnie wychodzi on na przeciw założeniom reformy szkolnictwa wprowadzonej od września 1999 r. Integruje on bowiem wiadomości z różnych dziedzin wiedzy, takich jak geografia, ekonomia, literatura, sztuka, co pozwala na harmonijny rozwój umiejętności ucznia. Według założeń reformy w procesie nauczania należy położyć nacisk przede wszystkim na umiejętności, a wiedzę traktować jako bazę do ich doskonalenia.

Materiał nauczania programu „Historia i społeczeństwo” został podzielony na moduły, bloki i tematy w taki sposób, by dostosować treści nauczania do:

- rozwoju emocjonalnego i intelektualnego uczniów klas IV, V, VI,
- siatki godzin,
- możliwości integrowania treści zapisanych w programie.

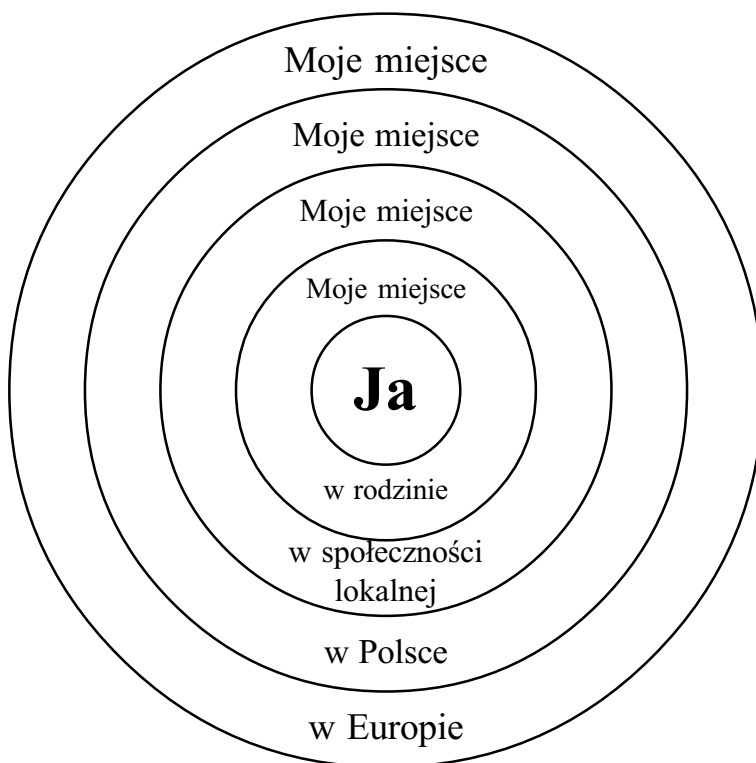
Dobór materiału został dokonany w taki sposób, by realizować zasadę nauczania **od konkretnego do ogółu**.

W klasie IV, uczeń odkrywa najpierw, to co jemu najbliższe i z czym najczęściej się spotyka – rodzinę, dom, szkołę, rówieśników, miejsce zamieszkania, najbliższą okolicę.

W klasie V uczeń poznaje swój kraj (symbole i święta narodowe, stolica, itd.), a także zapoznaje się z elementami historii Polski. Do treści nauczania wprowadzone zostają tak ważne pojęcia jak patriotyzm, duma i tożsamość narodowa. W klasie piątej porusza się także problematykę szeroko pojętego człowieczeństwa – co to znaczy być człowiekiem, prawa i obowiązki człowieka, jak człowiek funkcjonuje w społeczeństwie.

W klasie VI, zawarto zagadnienia dotyczące obywatela, obywatelstwa i zjednoczonej Europy. Uczeń odkrywa, co to znaczy być obywatelem, jakie są prawa i obowiązki obywateli oraz jakie prawa je określają. Poznaje też historię społeczeństw obywatelskich. Uczy się funkcjonować w takim społeczeństwie i korzystać z przysługujących mu praw. Jednocześnie uczeń zostaje zapoznany z różnymi aspektami problematyki europejskiej. Poznaje tradycje zjednoczeniowe w Europie oraz wybrane państwa europejskie z elementami ich historii.

Główne założenia przyświecające takiej strukturze podziału problematyki zawartej w treściach programu można przedstawić w następującej postaci graficznej.



Podział materiału uwzględnia przede wszystkim rozwój psychofizyczny dziecka. **Jednocześnie treści programu zostały podporządkowane blokom tematycznym, a nie chronologii.** Naruszenie chronologii jest założeniem wstępnym. Materiał poddany został selekcji i wybrane zostały te treści, które współtworzą bloki tematyczne. Jednostki tematyczne przeznaczone do realizacji na określonym etapie kształcenia zostały skorelowane ze sobą i ujęte w bloki, a te w moduły tematyczne. Naruszenie chronologii niesie za sobą konkretne korzyści. Powracanie do tych samych wydarzeń, ale w innym aspekcie, ma tę zaletę, że pozwala pewne zagadnienia powtórzyć, a następnie utrwalić. Pozwala to także uczniom na swobodne poruszanie się w przestrzeni czasowej. Tak zorganizowany materiał umożliwia uczniom przeprowadzanie prostych, dostosowanych do możliwości ucznia, analiz, porównań i uogólnień.

Dla potrzeb nauczyciela w programie przedstawiono struktury modułów tematycznych, które w wizualny sposób obrazują powiązania logiczne między blokami tematycznymi i tematami.

SZCZEGÓŁOWE CELE NAUCZANIA REALIZOWANE W SZKOLE PODSTAWOWEJ

I. CELE DYDAKTYCZNE

- Rozwijanie zainteresowania dziejami i procesami dziejowymi dotyczącymi zarówno najbliższego otoczenia, jak i przeszłością kraju i świata.
- Poznanie i zrozumienie swojej funkcji w społeczeństwie, zarówno obecnie jak i w przyszłości.
- Zapoznanie z elementami historii „Małej i dużej ojczyzny” oraz Europy i świata.
- Propagowanie zainteresowań procesami zachodzącymi w społeczeństwie i środowisku naturalnym, rolą człowieka w tych procesach.
- Zapoznanie z życiem codziennym człowieka na przestrzeni wieków z uwzględnieniem zagadnień natury społecznej i gospodarczej.
- Zaprezentowanie różnych zasad funkcjonowania społeczeństwa i jego strukturę.
- Zapoznanie z wkładem Polski i Polaków w dorobek kultury europejskiej.

II. CELE KSZTAŁCĄCE

- Wartościowanie zjawisk zachodzących we współczesnym świecie i w przeszłości.
- Kształtowanie umiejętności selekcji i interpretacji faktów ze swojego otoczenia i z procesów historycznych.
- Ujmowanie treści historycznych w związku przyczynowo-skutkowe.
- Lokalizowanie w czasie i przestrzeni wydarzeń z wykorzystaniem osi czasu, planu, mapy.
- Rozumienie i stosowanie w praktyce nowo poznanych pojęć.
- Umiejętność wyciągania wniosków z życia społecznego przy jednoczesnym kształceniu umiejętności odróżniania prawdy historycznej od fikcji, faktów od opinii.
- Integrowanie wiedzy z różnych źródeł informacji.
- Umiejętność wyciągania wniosków z obserwacji, dokonywania porównań i analogii.
- Uczenie dostrzegania potrzeb i praw własnych oraz innych osób.
- Kształcenie pamięci i wyobraźni historycznej.
- Umiejętność zadawania pytań i formułowania problemu, samodzielnego poszukiwania odpowiedzi.
- Dostrzeganie związków między teraźniejszością a przeszłością.

III. CELE WYCHOWAWCZE

- Szacunek i tolerancja dla innych ludzi, ich poglądów i przekonań politycznych i religijnych.
- Rozbudzenie poczucia przynależności do grupy rodzinnej, szkolnej (koleżeńskiej), lokalnej, narodowej.

- Budowanie właściwych postaw patriotycznych i obywatelskich, motywowanie do uczestnictwa w życiu społeczeństwa i narodu.
- Rozróżnianie dobra i zła i w tych kategoriach przewidywanie konsekwencji swego zachowania i postępowania innych.
- Wpajanie zasad dobrego wychowania i kultury osobistej oraz umiejętności przestrzegania tych zasad w życiu społecznym.
- Rozwijanie takich cech charakteru jak: prawdomówność, odpowiedzialność, gotowość do pomocy, koleżeństwo, systematyczność.
- Wpajanie wartości uniwersalnych: prawda, dobro, sprawiedliwość i konieczność ich poszanowania.
- Kształtowanie nawyku obrony swych praw jako uczeń, dziecko, obywatel, człowiek i poszanowania tych praw w stosunku do innych.
- Rozwijanie szacunku dla osiągnięć kulturalnych, naukowych i cywilizacyjnych.

OCZEKIWANE OSIĄGNIĘCIA KLUCZOWE

Program „Historia i społeczeństwo” ma wykreować człowieka otwartego, biorącego odpowiedzialność za własne czyny, aktywnego i gotowego do działania. Taki uczeń będzie potrafił samodzielnie myśleć, wyciągać wnioski z podanych informacji, poszukiwać informacji w najróżniejszych źródłach. Realizacja programu ma zapewnić zdobycie umiejętności i wiadomości o otaczającym świecie, oraz praktyczne zastosowanie nabytej wiedzy w sytuacjach codziennych. Do kluczowych umiejętności przedmiotowych jak i ponadprzedmiotowych zaliczono:

- **Uczenie się,**
- **Myślenie,**
- **Poszukiwanie informacji,**
- **Działanie i współpraca,**
- **Komunikowania się,**
- **Doskonalenie się.**

Umiejętności przedmiotowe jak i ponadprzedmiotowe odpowiadające umiejętnościom kluczowym przedstawiono w poniższych tabelach.

I. UCZENIE SIĘ

UMIĘJĘTNOŚCI PONADPRZEDMIOTOWE	WYMAGANIA POZWALAJĄCE OSIĄGNĄĆ PROJEKTO- WANE UMIĘJĘTNOŚCI PRZEDMIOTOWE
1. Zna wymagania przedmiotowe i określa warunki spełnienia ich na określonej ocenę. 2. Uświadomia sobie własne zainteresowania.	<ul style="list-style-type: none">● Uczeń aktywnie uczestniczy w lekcjach,● przygotowuje się do lekcji,● porównuje swoje osiągnięcia z wymaganiami,● planuje i stosuje działania zmierzające do wyeliminowania błędów,● szuka najlepszych, dla niego, metod uczenia się. <ul style="list-style-type: none">● Wymienia interesujące go zagadnienia,● wskazuje źródła informacji,● prezentuje swoje zainteresowania na forum klasy,● rozszerza zainteresowania.

II. MYŚLENIE

UMIEJĘTNOŚCI PONADPRZEDMIOTOWE	WYMAGANIA POZWALAJĄCE OSIĄGNAĆ PROJEKTO- WANE UMIEJĘTNOŚCI PRZEDMIOTOWE
<p>1. Ujmuje zjawiska w związku przyczynowo-skutkowe</p> <p>2. Rozumie i analizuje zjawiska i wydarzenia.</p> <p>3. Formułuje problemy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Opisuje zależności pomiędzy czasem a wydarzeniami, ● łączy wydarzenia z regionu i kraju, Polski i świata, ● wskazuje zależności między postępem technicznym a rozwojem i życiem codziennym człowieka, ● integruje wiedzę z różnych źródeł. ● Porównuje zjawiska z różnych czasów, ● wskazuje przyczyny wydarzeń, ● selekcjonuje wydarzenia, dokonuje ich gradacji, ● postrzega zjawiska całościowo i w różnych kontekstach, ● rozumie i stosuje w praktyce nowo poznane pojęcia. ● Formułuje cel zadania, ● zadaje pytania o przyczyny, skutek, ● wyjaśnia na czym polega zadanie.

III. POSZUKIWANIE INFORMACJI

UMIEJĘTNOŚCI PONADPRZEDMIOTOWE	WYMAGANIA POZWALAJĄCE OSIĄGNAĆ PROJEKTO- WANE UMIEJĘTNOŚCI PRZEDMIOTOWE
<p>1. Posługuje się tekstem źródłowym.</p> <p>2. Porządkuje informacje.</p> <p>3. Zdobywa informacje z różnych źródeł (diagramy, schematy, słowniki).</p> <p>4. Zdobywa informacje z najbliższego otoczenia.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Rozumie tekst źródłowy, ● wyszukuje wskazane fragmenty, ● wykonuje zadania wg instrukcji. ● Dokonuje selekcji informacji wg podanych kryteriów (czas, miejsce), ● wykorzystuje informacje zapisane słownie, graficznie w postaci tabel. ● Odszukuje wybrane fragmenty w podręczniku, posługuje się spisem treści, układem graficznym podręcznika, ● odczytuje treści schematów, diagramów, ● posługuje się legendą mapy, planem miasta, mapą Polski, ● zdobywa informacje w słownikach, encyklopediach, tekście popularnonaukowym, ● wyszukuje źródło odpowiednie do poszukiwanych informacji. ● Zna źródła informacji o swojej rodzinie (rozmowa, rodzinne pamiątki, dokumenty, wspomnienia starszego pokolenia), ● zna źródła informacji lokalnej (prasa, radio, telewizja, muzea, zabytki, pomniki).

IV. DZIAŁANIE I WSPÓŁPRACA

UMIEJĘTNOŚCI PONADPRZEDMIOTOWE	WYMAGANIA POZWALAJĄCE OSIĄGNĄĆ PROJEKTO- WANE UMIEJĘTNOŚCI PRZEDMIOTOWE
<p>1. Planuje pracę indywidualną i zespołową.</p> <p>2. Posługuje się dostępnymi pomocami.</p> <p>3. Prezentuje wyniki pracy własnej i grupowej.</p> <p>4. Podejmuje odpowiedzialność za pracę grupy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Uczeń potrafi określić cel działania, ● uczeń potrafi zorganizować plan pracy własnej i grupowej, ● projektuje czas niezbędny do wykonania działania, ● wybiera sposób wykonania działania. ● Posługuje się mapą, atlasem, ● posługuje się ilustracjami, tekstami źródłowymi. ● Prezentuje wyniki pracy, uwzględnia cel i wynik, ● prezentuje wyniki pracy z wykorzystaniem dostępnych źródeł (ilustracje, zdjęcia, mapy, schematy). ● Podejmuje działania w grupie, ● określa funkcje członków grupy, ● przestrzega zasad pracy w grupie, ● współpracuje z grupą, ● bierze udział w prezentacji wyników grupy (rodzina, grupa).

V. KOMUNIKOWANIE SIĘ

UMIEJĘTNOŚCI PONADPRZEDMIOTOWE	WYMAGANIA POZWALAJĄCE OSIĄGNĄĆ PROJEKTO- WANE UMIEJĘTNOŚCI PRZEDMIOTOWE
<p>1. Skutecznie komunikuje się.</p> <p>2. Prezentuje własny punkt widzenia.</p> <p>3. Rozwiązuje konflikty.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Wypowiada się ustnie, udziela odpowiedzi na postawione pytanie, ● słucha ze zrozumieniem, ● posługuje się w dyskusji argumentami, ● wysłuchuje poglądów innych, ● korzysta z różnych sposobów (komunikacji) przekazywania informacji, ● korzysta z nowych technologii komunikowania się. ● Zna zasady dyskusji, ● relacjonuje wynik pracy w sposób uporządkowany, ● posługuje się argumentami, faktami, ● wskazuje różnice w opinii, ● podejmuje ocenę własnych osiągnięć, ● planuje swoje działania, eliminuje błędy. ● Przewiduje konsekwencje działań, ● wykazuje gotowość mediacji i kompromisu, ● poznaje argumenty wszystkich stron konfliktu, ● szuka najlepszych rozwiązań, ● zna sposoby rozwiązywania konfliktów, analizuje ich przydatność w konkretnych sytuacjach.

VI. DOSKONALENIE SIĘ

UMIĘTNOŚCI PONADPRZEDMIOTOWE	WYMAGANIA POZWALAJĄCE OSIĄGNAĆ PROJEKTO- WANE UMIĘTNOŚCI PRZEDMIOTOWE
<p>1. Ocenia postawę i własne postępowanie.</p> <p>2. Przyjmuje odpowiedzialność za siebie i innych.</p> <p>3. Przestrzega zasad zdrowego stylu życia</p>	<ul style="list-style-type: none">● Zna ogólnie przyjęte normy zachowania,● przewiduje konsekwencje niewłaściwych zachowań,● wskazuje zasady zachowania wobec starszych,● zna system wartości uniwersalnych,● wyjaśnia zasady funkcjonowania demokratycznego państwa.● Zna zasady funkcjonowania rodziny, grupy, szkoły,● stosuje się do ustalonych zasad postępowania,● przewiduje konsekwencje swoich działań,● odpowiedzialnie korzysta z pomocy naukowych, urządzeń,● poszukuje nowych, alternatywnych rozwiązań, w razie popełnienia błędu,● Zna zasady odżywiania się w różnych epokach – wskazuje na skutki niewłaściwego odżywiania,● rozumie konieczność odpoczynku – wymienia różne sposoby spędzania wolnego czasu,● zna miejsca, w których można spędzić wolny czas,● stosuje zasady zdrowego trybu życia,● analizuje wpływ warunków życia (dieta, odzież, środowisko) na życie człowieka.

MODUŁY I BLOKI TEMATYCZNE TREŚCI PROGRAMOWYCH W KLASIE IV

POZNAJEMY PRZESZŁOŚĆ

JESTEŚ DZIECKIEM, ŻYJESZ W RODZINIE

MOJA RODZINA

RODZINA W HISTORII

MIEJSCE, W KTÓRYM MIESZKASZ

MÓJ DOM

MAŁA I DUŻA OJCZYZNA

JESTEŚ UCZNIEM, CHODZISZ DO SZKOŁY

MOJA SZKOŁA

SZKOŁA W HISTORII

ŻYJESZ W GRUPIE – JESTEŚ KOLEGĄ

ZDOBYWASZ INFORMACJE O ŚWIECIE

PODRÓŻE KSZTAŁCĄ

MEDIA, CZYLI PRZEKAZYWANIE INFORMACJI

PRZYJĘTO OZNACZENIA:



– moduł



– blok

BLOKI TEMATYCZNE I TEMATY TREŚCI NAUCZANIA W KLASIE IV

POZNAJEMY PRZESZŁOŚĆ (1-5)

- Temat 1: Co to jest „historia i społeczeństwo”?
Temat 2: Kim jesteś, jakie masz potrzeby?
Temat 3: Szukanie śladów przeszłości.
Temat 4: Muzea i zabytki.
Temat 5: Mierzenie czasu

MOJA RODZINA (6-8)

- Temat 6: Jak powstaje rodzina?
Temat 7: Dziadkowie.
Temat 8: Rodzinne tradycje.

RODZINA W HISTORII (9-11)

- Temat 9: Skąd się wzięło nazwisko?
Temat 10: Dawna rodzina.
Temat 11: Dynastia, czyli rodzina panująca.

MÓJ DOM (12-17)

- Temat 12: Dom współczesny.
Temat 13: Dom dawniej.
Temat 14: Dzieje sprzętów domowych.
Temat 15: Moda, czyli jak cię widzą.
Temat 16: O zachowaniu się przy stole.
Temat 17: Sąsiedzi.

MAŁA I DUŻA OJCZYZNA (18-25)

- Temat 18: Polska, nasz kraj.
Temat 19: Twoja miejscowość.
Temat 20: Skąd pochodzi twoja rodzina?
Temat 21: Mieszkaś w mieście.
Temat 22: Dawne miasta.
Temat 23: Najważniejsze miasta polskie.
Temat 24: Mieszkaś na wsi.
Temat 25: Dawna wieś.

MOJA SZKOŁA (26-30)

- Temat 26: Po co chodzisz do szkoły?
Temat 27: Szkoła, twój drugi dom.
Temat 28: Rządzić się w szkole.
Temat 29: Każdy pracuje.
Temat 30: Czas wolny.

SZKOŁA W HISTORII (31-35)

- Temat 31: Jak człowiek wynalazł pismo?
Temat 32: Dzieje książki.
Temat 33: Dawne szkoły.
Temat 34: Akademia Krakowska.
Temat 35: Uczeni.

ŻYJESZ W GRUPIE – JESTEŚ KOLEGĄ (36-38)

- Temat 36: Koleżeństwo.
Temat 37: Przyjaźń.
Temat 38: Zabawa łączą ludzi.

PODRÓŻE KSZTAŁCĄ (39-42)

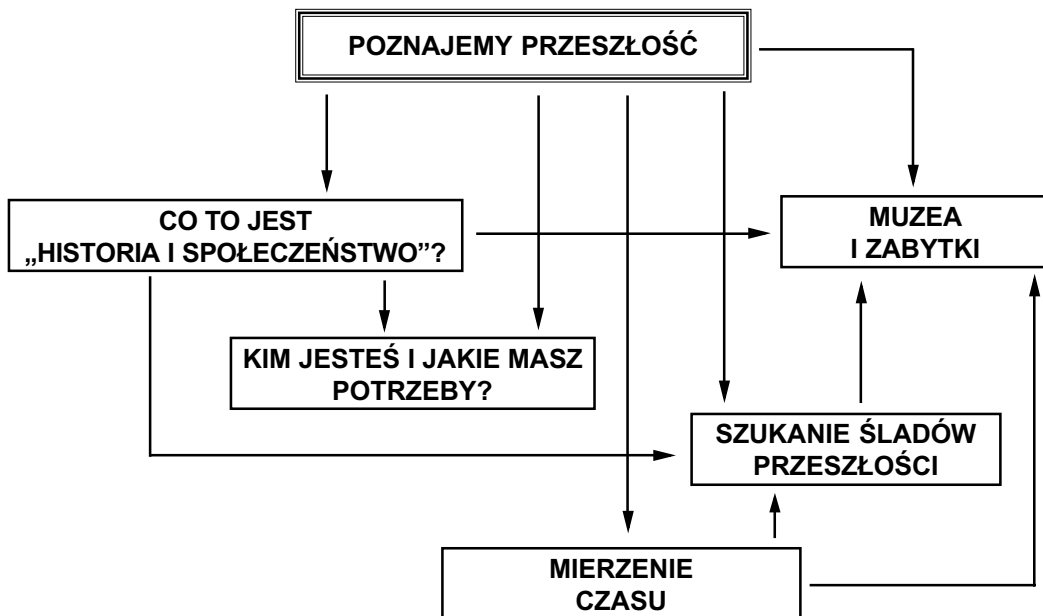
- Temat 39: Dlaczego ludzie podróżowali?
Temat 40: Czym ludzie podróżowali?
Temat 41: Wielcy podróżnicy.
Temat 42: Co nam dają podróże?

MEDIA, CZYLI PRZEKAZYWANIE INFORMACJI (43-46)

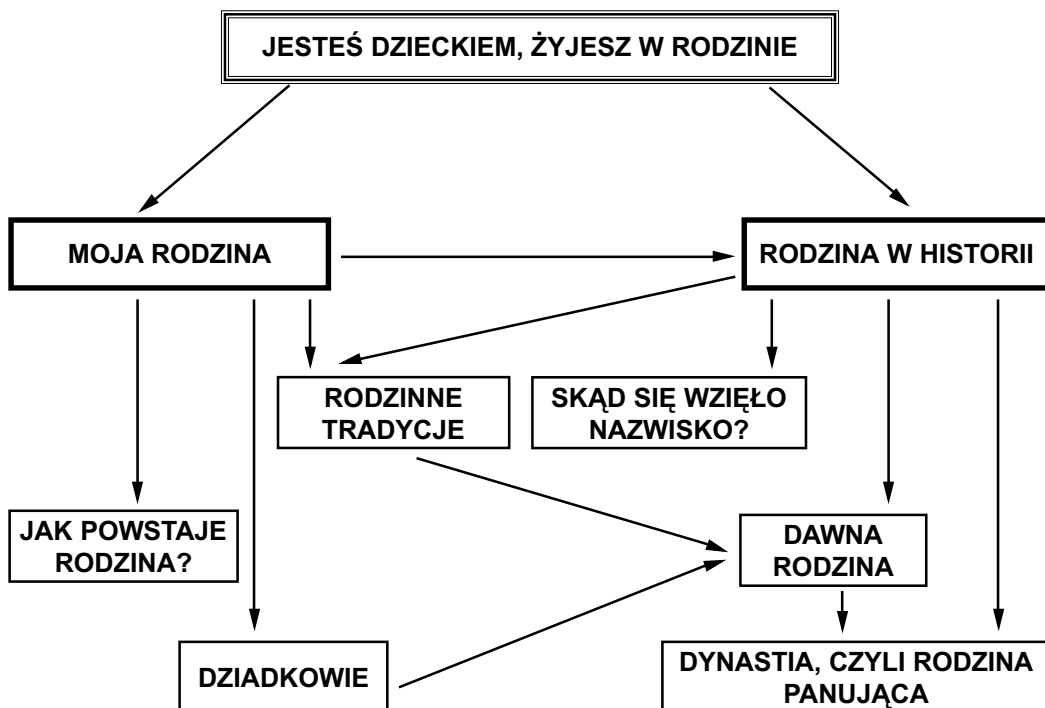
- Temat 43: Jak kiedyś przekazywano informacje?
Temat 44: Gazeta i jej historia.
Temat 45: Radio, telewizja i internet.
Temat 46: Współczesne możliwości komunikowania się.

STRUKTURA MODUŁÓW W KLASIE IV

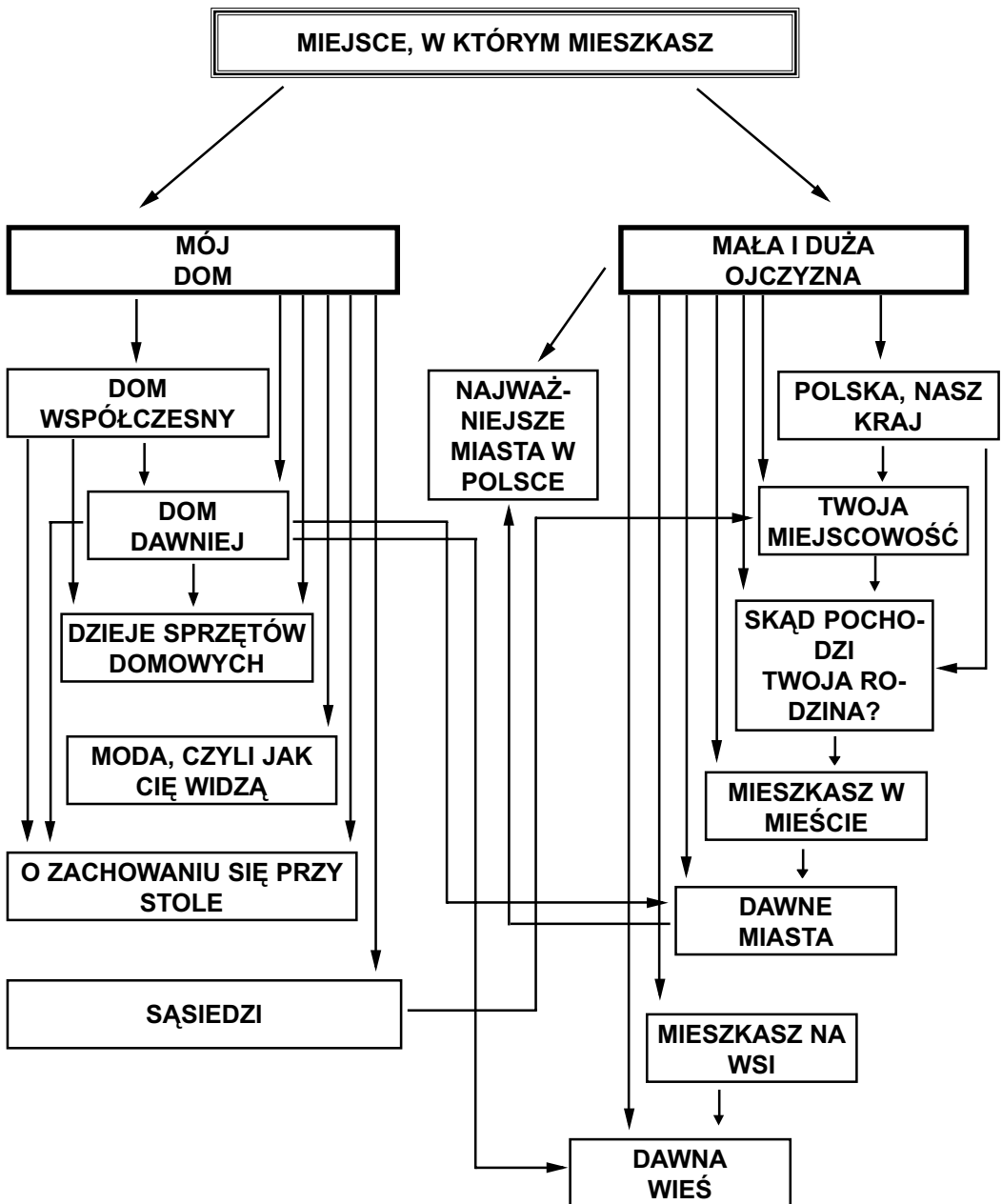
1. Moduł tematyczny: **POZNAJEMY PRZESZŁOŚĆ**



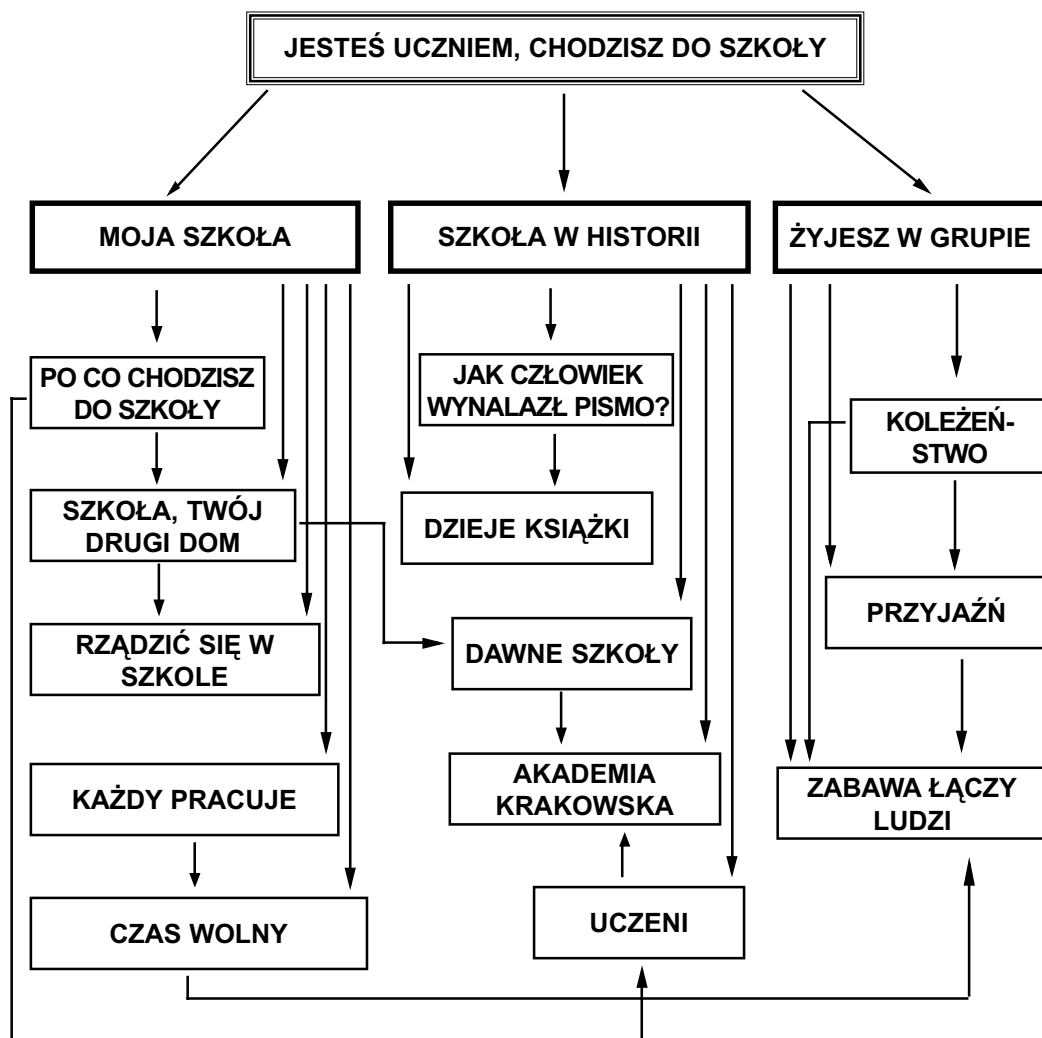
2. Moduł tematyczny: JESTEŚ DZIECKIEM, ŻYJESZ W RODZINIE



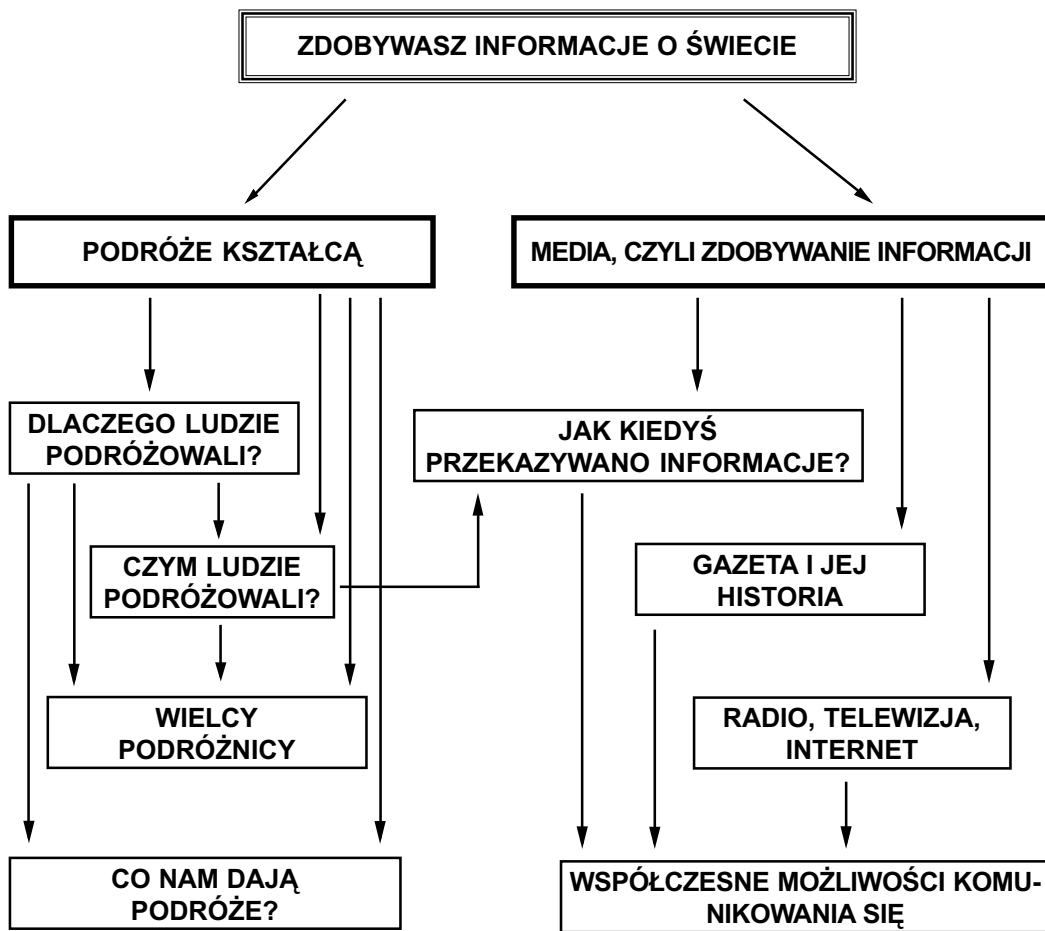
3. Moduł tematyczny: MIEJSCE, W KTÓRYM MIESZKASZ



4. Moduł tematyczny: JESTEŚ UCZNIEM, CHODZISZ DO SZKOŁY



5. Moduł tematyczny: **ZDOBYWASZ INFORMACJE O ŚWIECIE**



PLAN METODYCZNY W KLASIE IV

Blok		TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Poznajemy przeszłość (1-5)	1. Co to jest „historia i społeczeństwo”?	Zapoznanie się z podręcznikiem, działami i blokami tematycznymi przedmiotu a także z pomocami przedmiotowymi (mapy, wykresy, ilustracje).	Do czego służy: podręcznik, ilustracja, wykres, oś czasu, model, rekonstrukcja.	Korzystać ze spisu treści, czytać legendę mapy, korzystać z podpisów pod ilustracjami, opracować zasady pracy na lekcji (np. dyskusje, praca samodzielna w oparciu o materiały, inscenizacja).
	2. Kim jesteś jakie masz potrzeby?	Kim jesteś: nazwisko, płeć, data urodzenia, syn (córka), dowód tożsamości, jak widzą cię inni.	Zna pojęcia: potrzeby ludzkie, tożsamość, płeć, rozumie różnice postrzegania własnej osoby przez innych ludzi, ma świadomość potrzeb.	Wypowiadać się i dokonywać selekcji informacji na swój temat, dokonać samoidentyfikacji, potrafi świadomie zaspokoić potrzeby, selekcjonować i określać własne potrzeby.
	3. Szukanie śladów przeszłości.	Źródła historyczne, podział źródeł i ich rodzaje, praca archeologów.	Zna zasady podziału źródeł historycznych, rozumie znaczenie pracy archeologów, zna przykłady wielkich odkryć archeologicznych.	Rozróżnić dostępne materiały źródłowe, potrafi opowiadać o pracy archeologa na podstawie różnych źródeł informacji.
	4. Muzea i zabytki.	Muzea, rodzaje muzeów, zabytki i ich ochrona.	Jak dzielą się muzea, zna zasady zachowania się w muzeum, zna główne muzea świata i Polski, wie co to jest zabytek, eksponat.	Dostrzec konieczność ochrony zabytków, potrafi napisać regulamin zwiedzania muzeum, wskazać pamiątki przeszłości w swoim najbliższym otoczeniu.
	5. Mierzenie czasu.	Konieczność mierzenia czasu, oś czasu, podział czasu historycznego na ery i epoki, pojęcie wieku.	Rozumie konieczność mierzenia czasu, zna podział na epoki, nazywa je, rozumie pojęcie wieku (stulecia).	Wskazać różne sposoby mierzenia czasu (epoki, wieki, klepsydry, kalendarze), narysować oś czasu z zaznaczeniem wieków i podziałem na ery, operować pojęciami: nasza era, przed naszą erą i era, zaznaczyć datę na osi czasu, obliczyć upływ czasu, zamienić datę na wiek.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Moja rodzina (6-8)	6. Jak powstaje rodzina?	Powstanie małżeństwa, kto tworzy rodzinę, rodzice, dzieci, rodzina wielopokoleniowa.	Zna prawa i obowiązki rodziców i dzieci, zawody rodziców, zna pojęcie ślubu, małżeństwa, wie, gdzie zawiera się małżeństwo, zna przysłowia dotyczące rodziny.	Nazwać obowiązki mamy, taty oraz swoje, używać poprawnie stopni pokrewieństwa, budować harmonogram dnia – selekcjonować wydarzenia, wskazać rodzaje ślubów, narysować proste drzewo genealogiczne (dziadkowie, rodzice, dzieci).
	7. Dziadkowie.	Dziadkowie, pamiątki rodzinne, zajęcia dziadków.	Rozumie pojęcia: emerytura, renta, rodzinne pamiątki, zna relacje między członkami rodziny, zna zasady zachowania wobec osób starszych.	Posługiwać się przestrzenią czasową, umiejscowić wydarzenia w czasie, posługiwać się chronologią, nazywać i określić funkcje dawnych przedmiotów i narzędzi, dostrzec związku między przeszłością a teraźniejszością.
	8. Rodzinne tradycje.	Rodzinna tradycja i jej przykłady (święta, zwyczaje), święta: Bożego Narodzenia, Wielkanocne, zwyczaje świąteczne (śmigus dyngus, wigilia, malowanie pisanek).	Zna pojęcie: rodzinna tradycja, zna daty najważniejszych świąt, zna wydarzenia, które zapoczątkowały najważniejsze święta (Boże Narodzenie, Wielkanoc).	Integrować wiadomości z różnych źródeł (opowieści ustne, zdjęcia, listy), wymienić własne przykłady dotyczące rodziny (zwyczaje, powieżenia), określić swoją rolę podczas świąt rodzinnych.
Rodzina w historii (9-11)	9. Skąd się wzięło nazwisko?	Dokumenty tożsamości, pierwsze imiona, przydomki, przykłady.	Wie, co było pierwsze: imię czy nazwisko, dlaczego nadawano przydomki, jaki był ich źródłosłów, jakie były pierwsze imiona, zna zasady stosowania imion i nazwisk, wie kiedy i jak można zmienić nazwisko, zna pojęcie: nazwisko rodowe.	Nazwać dokumenty tożsamości (dowód osobisty, prawo jazdy, legitymacja), wypełnić prosty dokument, wskazać kilka przykładów nazwisk powstałych od przydomków, posługiwać się imieniem i nazwiskiem w zależności od okoliczności (prezentacje) jak i osób (równieśnicy, starsi), wskazać w swej rodzinie: nazwisko rodowe matki oraz nazwisko rodowe babki.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Rodzina w historii (9-11)	10. Dawna rodzina.	Rodzina wielopokoleniowa, ród, rodziny magnackie.	Pojęcia: rodzina wielopokoleniowa, ród, herb, drzewo genealogiczne, zna przykłady rodzin szlacheckich, zna pojęcia: pokądzieli, po mieczu.	Wykorzystać ilustracje do rekonstrukcji przeszłości (herby, zdjęcia), określić relacje między członkami rodziny, wskazać przodka, zaprojektować herb własnej rodziny.
	11. Dynastia, czyli rodzina panująca.	Dynastie Piastów, Jagiellonów, początki ich władzy, główne postaci, okoliczności wygaśnięcia dynastii, legenda o Piaście Kołodzieju.	Wie, kto założył i kto był ostatnim królem z dynastii Piastów i Jagiellonów, zna okoliczności ślubu Jadwigi z Jagiełłą, zna pojęcia: małżeństwo królewskie oraz dynastia, wie, co to jest tekst źródłowy.	Czytać drzewo genealogiczne, wskazać protoplastów dynastii, umiejscawiać w czasie panowanie dynastii, zaznaczać na osi czasu wybrane daty, odnajdować i wskazywać na mapie obszary i państwa związane z rządzącymi dynastiami.
	12. Dom współczesny.	Materiały z których buduje się domy, techniki budownictwa, zasady bezpieczeństwa, funkcjonalność pomieszczeń w domu, polska „wielka płyta”, prywatność.	Z czego buduje się domy, rozumie pojęcie: prywatność, zna układ mieszkania, zna funkcje poszczególnych pomieszczeń, rozumie konieczność ponoszenia obowiązków przez wszystkich domowników.	Określić rolę prywatności – wskazuje przykłady (listy, dokumenty, pamiętki jako formy własności), przewidywać konsekwencje własnych zachowań: wolno – nie wolno, dostrzec związki teraźniejszości z przyszłością, narysować prosty plan mieszkania i określić funkcje każdego z pomieszczeń.
Mój dom (12-17)	13. Dom dawniej.	Budowa i wyposażenie domów, kobieta i mężczyzna – rola i funkcje społeczne, dzieci – wychowanie, obowiązki.	Jaką rolę spełniali: kobieta i mężczyzna, zna podział na grupy społeczne (szlachta, mieszczaństwo, chłopci), jak wychowano dzieci, pojęcia: gimnazjum, kolegium jezuickie, pensja, guwernantka.	Rozróżnić na podstawie ilustracji grupę społeczną, ocenić zasady życia rodziny chłopskiej i szlacheckiej, dostrzec różnice w wychowaniu i obowiązkach dzieci, selekcjonować wydarzenia i zjawiska posługując się odpowiednimi pojęciami (gimnazjum, guwernantka itd.), opisywać dawne i współczesne budynki.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Mój dom (12-17)	14. Dzieje sprzętów domowych.	Sprzęty domowe dawniej i dziś, wyposażenie domów i mieszkań, funkcje urządzeń (lodówka, pralka, kuchnia mikrofalowa).	Zna przykłady najstarszych mebli, wie, z czego wykonywano meble, kim był Ludwik XIV i jaki miał wpływ na rozwój sprzętów domowych, kim była szlachta, magnateria, zna urządzenia domowe.	Ujął treści historyczne w związkach przyczynowo-skutkowych (postęp techniczny i rewolucja przemysłowa i jej skutki), nazwać i określić funkcje dawnych mebli, potrafi porównać umeblowanie dawniej i dziś i wskazać różnice, wskazać funkcje mebli i urządzeń ułatwiających człowiekowi prowadzenie domu.
	15. Moda, czyli jak cię widzą.	Materiały i rodzaj ubioru w różnych okresach, moda staropolska, znani projektanci mody.	Zna sposoby dbania o higienę osobistą, rodzaje ubiorów, pojęcie mody, dawne sposoby ubierania, dyktatorów mody (wybrane przykłady).	Wskazać zasady ubierania się, wyjaśnić na czym polegają różnice w modzie współczesnej, wskazać zależności między higieną, żywieniem a stanem zdrowotnym człowieka, zrozumieć zależności między ubiorem a warunkami klimatycznymi.
	16. O zachowaniu się przy stole, czyli dobre obyczaje.	Zasady zachowania na przestrzeni wieków, menu staropolskie i współczesne.	Pojęcia: etykieta, savoir-vivre, bon ton, zna zasady zachowania akceptowane przez społeczeństwo.	Zaplanować zdrowy posiłek uwzględniający wymogi prawidłowej diety, ocenić zachowanie gospodarzy wobec gości dawniej i dziś, wskazać pozytywne i negatywne przykłady zachowania się przy stole – ocenia je, wyraża własną opinię na temat: „ <i>O zachowaniu się przy stole</i> ”.
	17. Sąsiedzi.	Sąsiad, pomoc sąsiedzka, staropolska gościnność, sąsiedzi Polski.	Pojęcie: sąsiad, zna sąsiadów Polski, rozumie pojęcie gościnności dziś i dawniej.	Nazwać i wskazać sąsiadów Polski na mapie, wyjaśnić termin: pomoc sąsiedzka, podać przykłady pomocy sąsiedzkiej, porównać gościnność dziś i dawniej.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Mała i duża ojczyzna (18-25)	18. Polska, nasz kraj.	Charakterystyka Polski jako państwa, symbole narodowe, pojęcia: mała i duża ojczyzna.	Zna twórcę państwa polskiego, skąd pochodzi nazwa Polski, pojęcia: rodacy, naród, Polonia, zna symbole narodowe.	Rozróżnić pojęcia: duża i mała ojczyzna, dokonać samoidentyfikacji: <i>jestem Polakiem, ale jestem też Europejczykiem</i> , nazwać symbole narodowe, ocenić zachowanie wobec symboli narodowych, przewidywać konsekwencje własnych zachowań.
	19. Twoja miejscowość.	Położenie (województwo, region, powiat), zabytki, krótka charakterystyka miejscowości, znani ludzie: dziś lub/i dawniej.	Wie, kiedy powstała miejscowość (wieś, miasto), w której mieszka, ludzi z nią związanych, wygląd swojej miejscowości, zna region, województwo, powiat, w którym leży jego miejscowość, położenie własnego domu w miejscowości, budynki użyteczności publicznej (szkoła, przedszkole, urzędy, kościół).	Wskazać na mapie swą miejscowość, narysować prosty plan swojej miejscowości, określić funkcje budynków użyteczności publicznej (np. w formie debaty: „ <i>Który budynek zamknąć</i> ”), wyrazić własne zdanie wykorzystując różnorodne źródła informacji historycznej (ilustracje, przekaz ustny, źródło, zabytki), zaplanować wycieczkę po swojej miejscowości.
	20. Skąd pochodzi Twoja rodzina?	Regiony: Małopolska, Wielkopolska, Pomorze, Śląsk, Mazowsze i ich charakterystyka z uwzględnieniem krajobrazów, walory turystyczne (warunki środowiskowe rozwoju turystyki), atrakcje turystyczne.	Pojęcia: region, migracje, nazwy regionów: Wielkopolska, Małopolska, Mazowsze, Pomorze, Śląsk, charakterystykę regionów.	Potrafi umiejscowić swoją miejscowość w regionie i kraju, scharakteryzować region w którym mieszka, porównać swój region zamieszkania z innym, rozpoznać swój region zamieszkania na ilustracjach.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Mała i duża ojczyzna (18-25)	21. Mieszkasz w mieście.	Położenie miast, wygląd i funkcje miasta – kulturalne, handlowe, władze miasta.	Zna różnice między miastem a wsią, zna funkcje miasta i jego problemy (zanieczyszczenia, hałas), wie, w jaki sposób wybierane są władze miasta.	Posługiwać się planem miasta – wskazać centrum, swoją ulicę i dzielnicę, wskazać i nazwać budynki użyteczności publicznej i miejsca gdzie można spędzić czas wolny, wypowiedzieć własne zdanie na temat problemów miasta (zanieczyszczenie środowiska, hałas), określić cechy osób kierujących miastem, zaprezentować swój system wartości (uczciwy, odpowiedzialny, itd.), porównać wygląd i funkcję miasta dziś i dawniej.
	22. Dawne miasto.	Położenie, wygląd i funkcje obronne i handlowe dawnych miast, mieszkańcy i zajęcia ludności w dawnych miastach..	Zna pojęcia: fosa, mury obronne, cech, ratusz, rajcowie, sukiennice, patrycjat, plebs, pospólstwo.	Narysować plan dawnego miasta, nazwać i umiejscowić w przekroju główne budynki, wyjaśnić na czym polegała funkcja obronna miasta, wyjaśnić pochodzenie współczesnych nazw ulic: Kuźnicza, Rzeźnicza, Łaciarska itd., wskazać związki przeszłości z teraźniejszością.
	23. Najważniejsze miasta polskie.	Główne miasta Polski – Gdańsk, Kraków, Łódź, Poznań, Wrocław, Warszawa, położenie miast, zabytki w miastach.	Zna najważniejsze miasta Polski, zna pojęcie stolicy, obiekty historyczne i zabytki Gdańska, Łodzi, Wrocławia, Warszawy, Poznania, Gniezna, wie, co to jest tekst źródłowy.	Zaplanować trasę wycieczki do jednego z głównych miast Polski, wyjaśnić termin stolica, dostrzec potrzebę ochrony zabytków, wskazać na mapie główne miasta Polski, rozpoznać na zdjęciach zabytki i podać miasto, w którym się znajdują, zanalizować tekst źródłowy.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Mała i duża ojczyzna (18-25)	24. Mieszkaś na wsi.	Mieszkańcy, zajęcia, rodzaje upraw, zastosowanie maszyn, instytuty badawcze pracujące na potrzeby wsi.	Zna warunki życia na wsi, specyfikę życia na wsi, wpływ zmienności pór roku na intensywność pracy na wsi, znaczenie pracy na roli, rozkład zajęć w gospodarstwie rolnym, różne sposoby ochrony roślin i intensyfikacji produkcji, zna przykłady problemów wiejskich.	Wskazać różnice występujące w życiu na wsi i w mieście, właściwie ocenić charakter pracy rolnika, dyskutować na temat: „ <i>Gdzie lepiej mieszkać, na wsi czy w mieście?</i> ”, dokonać selekcji informacji, wypowiedzieć własne zdanie.
	25. Dawna wieś.	Położenie, mieszkańcy i ich zajęcia, nazwy wsi.	Wie jakie obowiązki należały do chłopów, co uprawiali chłopci, rozumie pojęcia: pańszczyzna, czynsz.	Ocenić zjawisko pańszczyzny, narysować schemat wsi – zaznaczyć centralne punkty, wyjaśnić skąd wzięły się nazwy wsi, dobrać opisy do scenek rodzajowych, nazywać dawne narzędzia i wskazać ich funkcje na podstawie faktów, napisać opowiadanie na temat: „ <i>Harmonogram dnia chłopca z XVII wieku.</i> ”
Moja szkoła (26-30)	26. Po co chodzisz do szkoły?	Polski system szkolnictwa, kolejne etapy zdobywania wiedzy, korzyści płynące z nauki, konieczność zdobywania wiedzy.	Zna polski system szkolnictwa po reformie, wie, jakie korzyści płyną ze zdobywania wiedzy, zna funkcje szkoły.	Dokonać wyboru wartości, wymienić korzyści płynące ze zdobywania wiedzy i chodzenia do szkoły.
	27. Szkoła, twój drugi dom.	Zajęcia pozalekcyjne i w czasie przerw, konieczność dbania o mienie szkolne, emocjonalne związki ze swoją szkołą.	Zna możliwości korzystania z zajęć pozalekcyjnych, zna zasady zachowania się w szkole.	Zrozumieć i stosować przyjęte normy współżycia w szkole, obserwować i ocenić elementy życia społecznego.
	28. Rządzić się w szkole.	Samorząd uczniowski, wybory do samorządu, zadania samorządu, samorząd klasowy.	Zna pojęcia: samorząd, wybory, kampania wyborcza, kandydat, wyborca.	Posługiwać się pojęciami: samorządność, prawa uczniowskie, napisać regulamin klasy z uwzględnieniem ogólnie przyjętych norm życia.

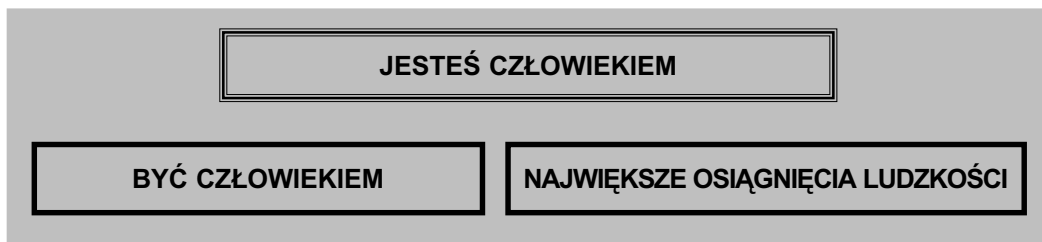
Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Moja szkoła (26-30)	29. Każdy pracuje.	Wartość i znaczenie pracy, odpowiedzialność w pracy, wynagrodzenie za pracę szacunek do pracy.	Zna pojęcia: odpowiedzialność, obowiązkowość, wynagrodzenie, szacunek, rozumie wartość pracy i jej znaczenie, rozumie konieczność godziwego wynagrodzenia.	Dokonać wyboru wartości, sformułować pytania dotyczące godności pracy, ocenić wartość pracy, przewidzieć konsekwencje ludzkich działań.
	30. Czas wolny.	Czas wolny, dni wolne od pracy, weekend, święta narodowe, święta kościelne, wakacje, urlopy, wykorzystanie czasu wolnego, wartość odpoczynku, odpoczynek czynny i bierny.	Zna pojęcia: święta narodowe, święta kościelne, weekend, urlop, wie, jakie jest znaczenie odpoczynku w życiu człowieka.	W sposób ukierunkowany obserwować elementy środowiska społecznego i środowiska naturalnego, określać różnicę między odpoczynkiem aktywnym i biernym, oceniać różne sposoby wykorzystania czasu wolnego.
Szkoła w historii (31-35)	31. Jak człowiek wynalazł pismo i papier?	Konieczność wynalezienia pisma, pismo obrazkowe, pierwsze alfabety, materiały piśmiennicze: papirus, pergamin, papier.	Zna pojęcia: pismo obrazkowe, alfabet, papirus, pergamin, papier, wie, kto i kiedy stosował papirus, pergamin i papier, zna hipotezy dotyczące wynalezienia pisma.	Potrąfi wskazać skutki wynalezienia pisma dla życia codziennego ludzi, porównać zastosowanie różnych materiałów piśmienniczych, wskazać na zależności między warunkami naturalnymi a ludzkimi osiągnięciami i wynalazkami.
	32. Dzieje książki.	Pierwsze książki – zwoje, pierwsze kodeksy, manuskrypty, praca pisarza, wynalezienie druku i jego skutki.	Zna pojęcia: zwój, kodeks, manuskrypt, pisarz, druk, ruchoma czcionka, wie, jak wyglądały i jak powstawały pierwsze książki, zna okoliczności i skutki wynalezienia druku, zna nazwisko Guttenberga.	Potrąfi wskazać skutki wynalezienia druku dla cywilizacji, umieszczać wydarzenia w przedziałach czasowych, porównywać sposoby pisowni dawniej i dziś.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Szkola w historii (31-35)	33. Dawne szkoły.	Kościół – twórca szkolnictwa polskiego, szkoły parafialne i katedralne, nauczanie dzieci szlacheckich, Collegium Nobillum i Szkoła Rycerska, Komisja Edukacji Narodowej.	Zna pojęcia: szkoła parafialna, szkoła katedralna, szkoła wyższa, zna cele i okoliczności powstania: Collegium Nobillum, Szkoły Rycerskiej i Komisji Edukacji Narodowej.	Ocenić zmiany regulaminu życia w szkole dawniej i dzisiaj, porównać dawne i obecne systemy edukacji, napisać opowiadanie w oparciu o treści historyczne.
	34. Akademia Krakowska.	Konieczność powołania szkoły wyższej w Polsce, Kazimierz Wielki zakłada Akademię Krakowską, mecenas Jadwigi i Jagiełły, znaczenie Uniwersytetu Jagiellońskiego, życie żaków.	Zna okoliczności i cele powołania Akademii Krakowskiej, wie, jaki wkład miała w odnowienie Akademii królowa Jadwiga, zna znaczenie Uniwersytetu Jagiellońskiego dla nauki polskiej, wie, jak wyglądało życie żaków, zna pojęcia: żak, bean, otrzęsiny, tradycja.	Wykorzystać ilustracje przy rekonstrukcji przeszłości, tworzyć scenki historyczne z obrazowym ujmowaniem epizodów, ocenić znaczenie pierwszej wyższej szkoły w Polsce.
	35. Uczony.	Uczeni, znaczenie pracy naukowej, Mikołaj Kopernik i jego odkrycie, Ludwik Pasteur, Alfred Nobel, Nagroda Nobla.	Zna pojęcia: uczony, naukowiec, praca naukowa, odkrycie, wynalazek, zna osoby i ich osiągnięcia: Kopernik, Pasteur, Nobel, wie jakie jest znaczenie Nagrody Nobla.	Potrafi ocenić znaczenie odkrycia Kopernika, Pasteura, wziąć udział w dyskusji o roli odkryć naukowych w życiu.
Żyjesz w grupie – jesteś kolegą (36-38)	36. Koleżeństwo.	Grupy społeczne, koleżeństwo, cechy dobrego kolegi.	Wie, co to jest grupa społeczna, więź społeczna, społeczeństwo, zna cechy dobrego kolegi.	Samodzielnie ocenić zachowania innych, rozumieć i stosować przyjęte normy współżycia w grupie koleżeńskiej.
	37. Przyjaźń.	Cechy przyjaźni, znaczenie w przyjaźni zaufania, poświęcenia i szczerości	Wie, co to jest przyjaźń, zna najważniejsze cechy przyjaźni, zna pojęcia: szczerość, zaufanie, poświęcenie.	Dyskutować i formułować własne poglądy, słuchać zdania innych, dokonać wyboru wartości.

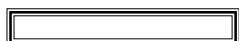
Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
	38. Zabawa łączy ludzi.	Dawne zabawy, znaczenie zabawy w życiu człowieka, zabawy mądre i głupie.	Zna dawne zabawy, wie, jakie jest znaczenie zabawy dla rozwoju człowieka, zna pojęcie zabawy mądrej i zabawy głupiej.	Potrafi przewidzieć konsekwencje ludzkich zachowań, wartościować ludzkie zachowania, wskazać przykłady dobrej i złej zabawy.
Podróże kształcą (39-42)	39. Dlaczego ludzie podróżowali?	Powody podróży w dawnych czasach, koczowniczy tryb życia, wyprawy handlowe, wyprawy wojenne, wyprawy religijne.	Zna pojęcia: koczowniczy tryb życia, handel, wyprawa wojenna, misja, krucjata, zna przyczyny podróżowania w dawnych czasach, zna przykłady skutków wypraw handlowych, wojennych i religijnych dla poszerzenia wiedzy ludzi o świecie.	Pracować z tekstem źródłowym, lokalizować wydarzenia na osi czasu, ująć treści historyczne w związki przyczynowo-skutkowe, określić przyczyny podróży w czasach historycznych.
	40. Czym ludzie podróżowali?	Sposoby podróżowania: pieszo, konno, środki lokomocji, wynalezienie pociągu, samochodu i samolotu.	Zna pojęcia: środek lokomocji, maszyna parowa, silnik spalinowy, zna skutki zastosowania maszyny parowej, silnika spalinowego w życiu codziennym.	Ująć treści historyczne w związki przyczynowo-skutkowe, potrafi uporządkować chronologicznie wydarzenia, ocenić rolę podróży w życiu człowieka współczesnego.
	41. Wielcy podróżnicy.	Podróże Marco Polo, odkrycie Kolumba, podróż Magellana, skutki zamorskich podróży.	Zna nazwiska: Marco Polo, Krzysztof Kolumb, Ferdynand Magellan, zna wydarzenia: odkrycie Ameryki, podróż dookoła świata, wyprawa Marco Polo do Chin, zna skutki tych podróży dla głębszego poznania świata i dla życia codziennego.	Wartościować wydarzenia historyczne, korzystać z różnych źródeł informacji, pracować z tekstem źródłowym, lokalizować wydarzenia na osi czasu, na podstawie zebranych informacji potrafi stworzyć opowiadania o treści historycznej (np. <i>Dziennik podróży na statku Victoria</i>), wskazać na mapie omawiane wydarzenia.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
	42. Co nam dają podróże?	Korzyści płynące z podróży, przygotowania do podróży, przewodniki i ich cechy, przydatność nauki języka obcego.	Zna pojęcie: przewodnik, wie, jak należy przygotować się do podróży w zależności od celu, czasu jej trwania i środka lokomocji, zna przydatność nauki języków obcych.	Przewidzieć konsekwencje działań ludzkich, korzystać z przewodnika, mapy, folderów turystycznych.
Media, czyli przekazywanie informacji (43-46)	43. Jak kiedyś przekazywano informacje?	Posłowie i kurierzy, wynalezienie i korzystanie z telegrafu i telefonu.	Zna pojęcia: poseł, kurier, telegraf, telefon, alfabet Morse'a, zna okoliczności wynalezienia i podstawy działania telegrafu i telefonu, zna najstarsze metody przekazywania informacji.	Dostrzegać ciągłość procesów historycznych, wymienić skutki wynalezienia telefaksu i telefonu.
	44. Gazeta i jej historia.	Narodziny prasy, rodzaje czasopism, cele gazety, dobre i złe czasopisma.	Zna pojęcia: dziennik, tygodnik, miesięcznik, kwartalnik, prasa, gazeta, nakład, zna rodzaje czasopism.	Korzystać z gazety codziennej, wymienić jej działy, potrafi znaleźć potrzebne informacje w gazecie, wartościować informacje podawane w gazetach.
	45. Radio, telewizja, internet.	Wynalezienie radia, telewizji, internetu, ich dobre i złe strony.	Zna pojęcia: audycja, transmisja, program, prezenter, internet, zna okoliczności wynalezienia radia, telewizji i internetu, zna zastosowanie i możliwości radia, telewizji i internetu.	Ocenić negatywne i pozytywne skutki korzystania z radia, telewizji i internetu.
	46. Współczesne możliwości komunikowania się.	Zastosowanie nowoczesnych technik komunikowania się: telefon komórkowy, poczta emailowa, fax, sztuka pisania listów, tajemnica korespondencji.	Zna współczesne możliwości komunikowania się, wie, o istnieniu tajemnicy korespondencji.	Wybrać najlepszą w określonej sytuacji formę komunikowania się, wartościować przydatność różnych form porozumiewania się, przestrzegać tajemnicy korespondencji.

MODUŁY I BLOKI TEMATYCZNE TREŚCI PROGRAMOWYCH W KLASIE V



PRZYJĘTO OZNACZENIA:



– moduł



– blok

BLOKI TEMATYCZNE I TEMATY TREŚCI NAUCZANIA W KLASIE V

POLSKA – TWOJA OJCZYZNA (1-5)

Temat 1: Rzeczpospolita Polska.
Temat 2: Kto mieszka w Polsce?

Temat 3: Symbole narodowe.
Temat 4: Stolica Polski.

Temat 5: Sąsiedzi Polski.

POLSKA W PRZESZŁOŚCI (6-14)

Temat 6: Narodziny państwa polskiego.
Temat 7: Polska królestwem.
Temat 8: Polacy w walce o dostęp do Bałtyku.
Temat 9: Grunwald.

Temat 10: Rzeczpospolita szlachecka.
Temat 11: Rozwój terytorialny państwa polskiego od X do XIX wieku.
Temat 12: Upadek Rzeczpospolitej.
Temat 13: Polacy w walce o wolność i niepodległość.

Temat 14: Polska przedmurzem Europy.

ŚWIĘTA NARODOWE (15-17)

Temat 15: Święto Konstytucji 3 Maja.

Temat 16: Święto Wojska Polskiego – 15 sierpnia

Temat 17: Święto Odzyskania Niepodległości – 11 listopada.

BYĆ POLAKIEM (18-23)

Temat 18: Patriotyzm – miłość do ojczyzny.
Temat 19: Bohaterowie narodowi.
Temat 20: Kultura narodowa.

Temat 21: Kto rozślał Polskę w świecie?
Temat 22: Polscy nobliści.
Temat 23: Z czego jesteśmy dumni?

BYĆ CZŁOWIEKIEM (24-30)

Temat 24: Co to znaczy być człowiekiem?
Temat 25: Ludzkie potrzeby.
Temat 26: Człowiek ma prawo do życia.
Temat 27: Człowiek ma prawo do wolności.

Temat 28: Człowiek ma prawo do własności.
Temat 29: Człowiek istota społeczna.
Temat 30: Nic co ludzkie nie jest mi obce, czyli humaniści odkrywają człowieka.

NAJWIĘKSZE OSIĄGNIĘCIA LUDZKOŚCI (31-41)

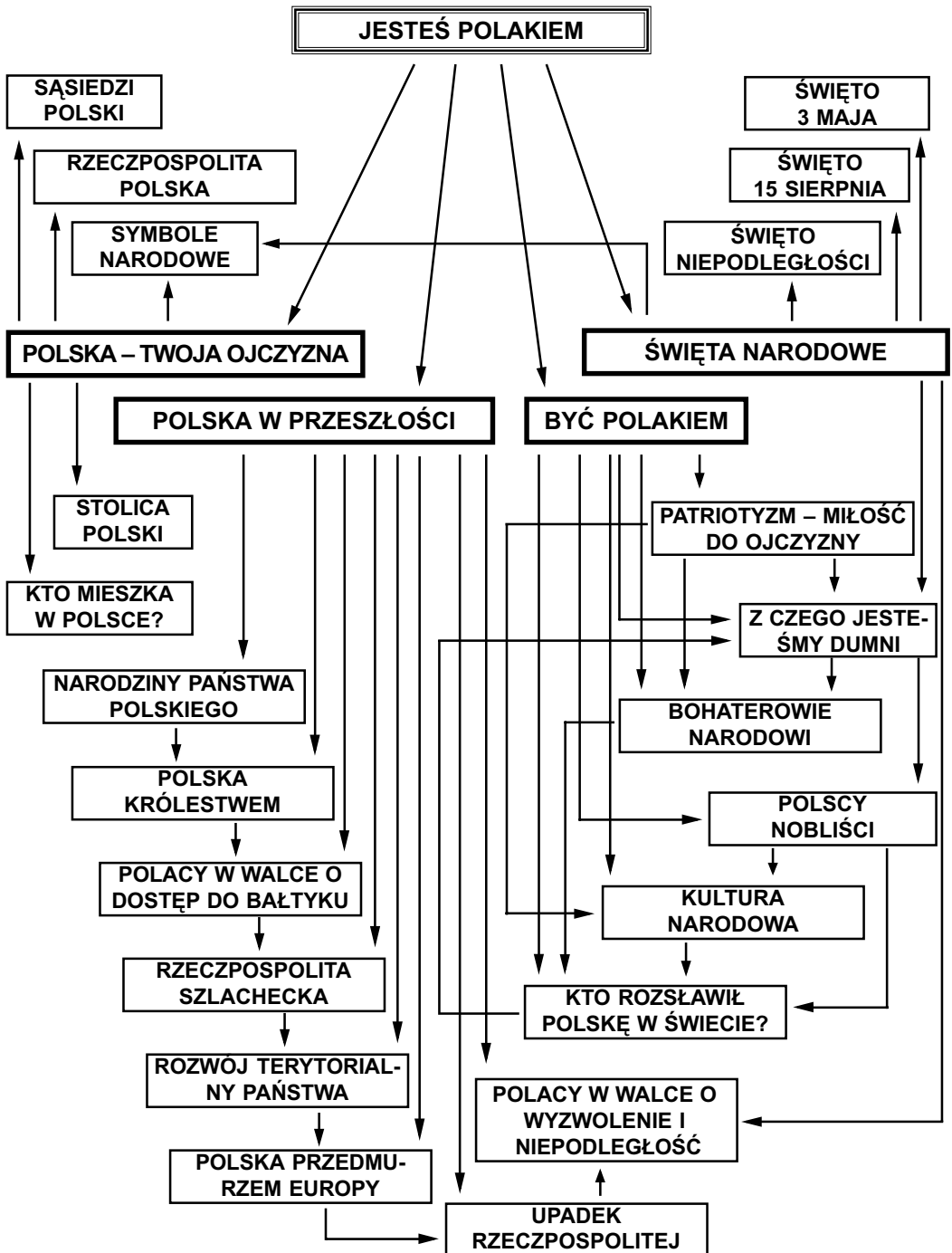
Temat 31: Potęga ludzkiego umysłu.
Temat 32: Siedem cudów świata.
Temat 33: Ujarmienie ognia.
Temat 34: Koło – wynalazek wszechczasów.
Temat 35: Pismo.

Temat 36: Pieniądz.
Temat 37: Maszyna parowa.
Temat 38: Elektryczność.
Temat 39: Energia atomowa.
Temat 40: Penicylina i inne osiągnięcia medycyny.

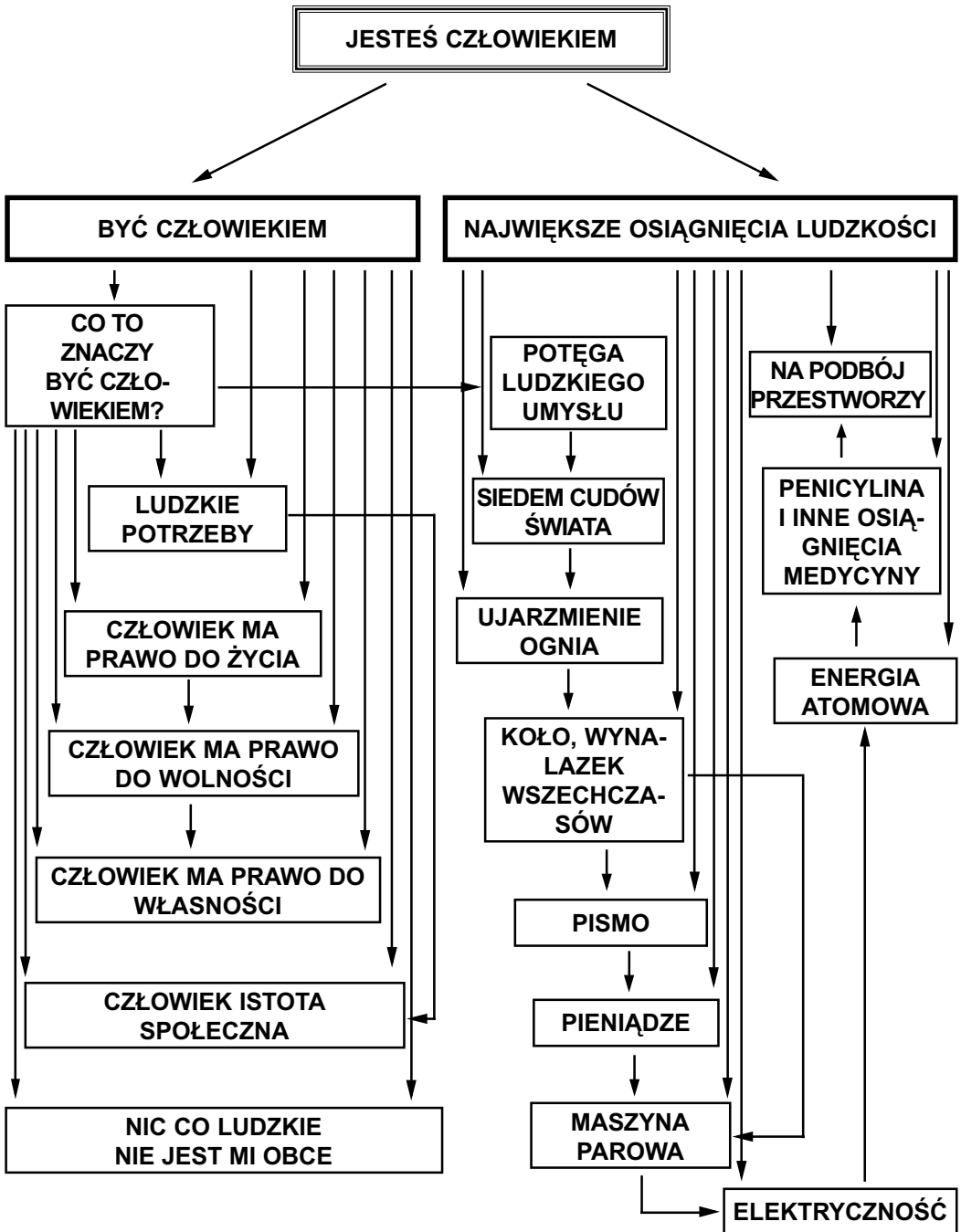
Temat 41: Na podbój przestworzy

STRUKTURA MODUŁÓW W KLASIE V

1. Moduł tematyczny: JESTEŚ POLAKIEM



2. Moduł tematyczny: JESTEŚ CZŁOWIEKIEM



PLAN METODYCZNY W KLASIE V

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Polska – Twoja ojczyzna (1-5)	1. Rzeczpospolita Polska.	Nazwa kraju (ewolucja nazwy), położenie geograficzne i granice, podział administracyjny.	Skąd pochodzi nazwa Polska, zna etiologię nazwy Polska, zna podział administracyjny kraju, zna położenie geograficzne.	Wskazać na mapie (określić położenie geograficzne), określić granice, posługiwać się pojęciami: państwo, kraj, dostrzegać zmienność nazw państwa w czasie.
	2. Kto mieszka w Polsce?	Pojęcie narodu, więzi narodowe, mniejszości narodowe i grupy etniczne.	Zna pojęcia: naród, mniejszości narodowe, grupa etniczna, wie, jakie więzi łączy naród, zna mniejszości narodowe mieszkające w Polsce.	Scharakteryzować więzi narodowe łączące Polaków, wykazać różnicę między mniejszością narodową a grupą etniczną, posługiwać pojęciami: naród, mniejszość narodowa, grupa etniczna..
	3. Symbole narodowe.	Symbole narodowe i jaka jest ich historia, barwy narodowe, godło, hymn, legendy o godle i barwach, zastosowanie symboli narodowych,	Wie, jakie są polskie symbole narodowe i ich pochodzenie, rozumie tekst źródłowy, wie, jakie jest zastosowanie symboli w życiu państw.	Określić znaczenie symboli w życiu narodu, państwa, dokonać selekcji tekstu źródłowego, odpowiednio zachować się wobec symboli narodowych.
	4. Stolica Polski.	Definicja stolicy, rola stolicy w życiu państwa, stolica w dziejach Polski, Warszawa i jej historia.	Zna definicje i rolę stolicy w życiu państwa, zna historyczne stolice Polski, zna załamanie Warszawy.	Opisać funkcję miasta stołecznego, wskazać na mapie: Warszawę, Kraków, Gniezno, wykorzystać ilustracje przy rekonstrukcji przeszłości, potrafi ująć treści historyczne w związku przyczynowo-skutkowe.
	5. Sąsiedzi Polski.	Sąsiedzi Polski, co nas łączy z sąsiadami, krótka charakterystyka poszczególnych państw.	Wymienia sąsiadów Polski i ich stolice, zna związki historyczne Polski z sąsiadami.	Wskazać na mapie sąsiadów, nazwać stolice państw sąsiadujących z Polską, potrafi ocenić negatywne i pozytywne skutki kontaktów z sąsiadami.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Polska w przeszłości (6-14)	6. Narodziny państwa polskiego.	Plemiona słowiańskie, państwo Polan, dynastia Piastów, chrzest Mieszka I, rola kościoła w życiu publicznym.	Zna wkład religii chrześcijańskiej w tworzeniu państwa i życiu społecznym, wie, kim są Słowianie, zna przyczyny i skutki przyjęcia Chrztu w 966 roku, wie, kto to był Mieszko I i Dobrawa, zna datę powstania państwa.	Przypisać dacie wiek jej odpowiadający, lokalizować czasowo na osi czasu wydarzenia historyczne, selekcjonować fakty, oceniać znaczenie wydarzeń, posługiwać się pojęciami: chrzest, chrześcijaństwo, dynastia.
	7. Polska królestwem.	Znaczenie korony, insygnia władzy, panowanie Chrobrego (Zjazd gnieźnieński i koronacja), królowie Polski, Kazimierz Wielki.	Wie, jakie są insygnia władzy, zna wydarzenia z czasu panowania Chrobrego – rok 1000 i 1025, wymienia królów Polski.	Posługiwać się pojęciami: królestwo, insygnia władzy, monarcha, przydomek, nazywać insygnia władzy, umieścić w czasie wydarzenia, ocenić wybraną postać historyczną, (B. Chrobry, K. Wielki), oceniając dobrać argumenty.
	8. Polacy w walce o dostęp do Bałtyku.	Znaczenie dostępu do morza, zagrożenie krzyżackie, rosyjskie, szwedzkie, niemieckie, najważniejsze wojny z Krzyżakami: 1409-1410 i 1454-1466, z Rosjanami o Inflanty, potop szwedzki, II wojna światowa.	Zna państwa walczące o dostęp do Bałtyku, zna daty i wydarzenia wielkiej wojny z Krzyżakami, wojny trzynastoletniej, potopu, wybuchu II wojny, rozumie pojęcia: potop szwedzki, Inflanty, agresor, wojna światowa.	Usystematyzować wydarzenia chronologiczne, ocenić i wartościować fakty, dostrzec znaczenie dostępu Polski do morza, wskazać na mapie przebieg wydarzeń, posługiwać się legendą mapy, obliczyć upływ czasu między wydarzeniami.
	9. Bitwa pod Grunwaldem.	Przebieg i znaczenie bitwy, rycerstwo polskie – odbicie w literaturze i sztuce	Wie, skąd pochodzi nazwa bitwy, zna średniowieczne metody walki, zna wygląd rycerza polskiego, zna obraz Matejki i twórczość Sienkiewicza, zna osobę Władysława Jagiełły jako założyciela dynastii.	Wykorzystać ilustracje do rekonstrukcji przeszłości, dokonać selekcji materiału źródłowego, sformułować ocenę wydarzeń historycznych, wyrazić własną opinię, zlokalizować czasowo na osi wydarzenie, zamienić datę na wiek.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Polska w przeszłości (6-14)	10. Rzeczpospolita szlachecka.	Szlachta i jej prawa, władze Rzeczpospolitej szlacheckiej, konflikty międzynarodowe, wolne elekcje.	Zna pojęcia: szlachta, elekcja, zna wydarzenia z czasów wojen Polski z Rosją, Szwecją, Turcją, zna najważniejszych władców tego okresu.	Wyjaśnić nazwę: Rzeczpospolita szlachecka, sporządzić wykresy oraz schematy, przeanalizować tekst źródłowy, ujmować treści historyczne w związku przyczynowo-skutkowe.
	11. Rozwój terytorialny państwa polskiego od X do XIX w.	Etapy rozwoju państwa za pierwszych Piastów, rozbięcie dzielnicowe, scalenie po rozbięciu, Łokietek i Kazimierz Wielki, Polska Jagiellonów.	Zna przyczyny i skutki zmian terytorialnych, zna nazwiska najważniejszych władców Polski.	Wskazać na mapie zmiany terytorialne Polski, wymienić najważniejszych królów Polski, umieścić wydarzenia historyczne na osi czasu.
	12. Upadek Rzeczpospolitej.	Lata kryzysu, próby ratowania państwa, rozbiory Polski.	Zna przyczyny upadku państwa, zna wydarzenia: Sejm Wielki, daty rozbiorów i państwa zaborcze.	Wskazać na mapie obszary zajęte przez zaborców, wybrać i ocenić wydarzenia historyczne, wyrazić własne zdanie, potrafi dobrać argumenty by uzasadnić swoje zdanie.
	13. Polacy w walce o wolność i niepodległość.	Polacy pod zaborami, powstania narodowe, Polacy pod okupacją, Polacy na frontach II wojny światowej.	Zna pojęcia: zaborca, okupant, powstanie, opozycja, niepodległość, zna formy walki (np. powstania, partyzantka, dywersja, sabotaż).	Wskazać różne formy walki o wolność i niepodległość, wyrazić własną opinię wobec występujących wydarzeń, sformułować pytania dotyczące przyczyn i skutków wydarzeń.
14. Polska przedmurzem Europy.	Wybrane elementy z historii Polski, odzież wiedeńska, cud nad Wisłą, Polacy w II wojnie światowej.	Wie, jaki był wpływ wymienionych wydarzeń historycznych na sytuację polityczną, gospodarczą i społeczną Europy.	Integrować informacje uzyskane z różnych źródeł, dostrzec związki między wydarzeniami w różnych epokach, ocenić wydarzenia.	

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Święta narodowe (15-17)	15. Święto Konstytucji 3 Maja.	Konstytucja, okoliczności uchwalenia Konstytucji 3 Maja, znaczenie Konstytucji 3 Maja.	Wie, kto i dlaczego uchwalił Konstytucję 3 Maja, wie, co to jest konstytucja, zna datę jej uchwalenia.	Wymienić główne cechy konstytucji, stosować przyjęte zasady norm współżycia społecznego na codzień.
	16. Święto Wojska Polskiego – 15 sierpnia.	Wydarzenie z 15 sierpnia 1921 roku, znaczenie wojny polsko-bolszewickiej, święto wojska i kościoła, znaczenie wojska.	Wie, co to był cud nad Wisłą, wie, jakie znaczenia miało zwycięstwo w tej wojnie, zna datę tego wydarzenia.	Oceńć wydarzenia „Cud nad Wisłą”, wskazać na mapie przebieg wojny polsko-bolszewickiej.
	17. Święto Odzyskania Niepodległości – 11 listopada.	Okoliczności odzyskania niepodległości, znaczenie odzyskania niepodległości dla kraju i obywateli, wybitne osoby walczące o odzyskanie niepodległości.	Wie, kim był Józef Piłsudski, wie, w jakich okolicznościach Polacy odzyskali niepodległość.	Oceńć i sformułować własną opinię, oceńć wydarzenia, potrafi dostrzec wagę święta niepodległości, obliczyć upływ czasu między wydarzeniami: upadek Polski a odzyskanie niepodległości.
Być Polakiem (18-23)	18. Patriotyzm – miłość do ojczyzny.	Pojęcie patriotyzmu, patriotą, przejawy patriotyzmu w życiu codziennym.	Wie, na czym polega patriotyzm, zna przykłady zachowań patriotycznych.	Wskazać zachowania patriotyczne w codziennym życiu (nauka, praca), stosować pojęcie patriotą, odróżnić zachowania patriotyczne od innych zachowań.
	19. Bohaterowie narodowi.	Pojęcie bohaterstwa, bohaterowie w historii, obrońcy Głogowa, Zawisza Czarny, Czarniecki, Drzymała, Szare Szeregi.	Wie, kto to jest bohater, wie kim byli: Zawisza, Czarniecki, Drzymała.	Scharakteryzować postawę bohaterską, oceńć postawy postaci historycznych, korzystając z różnych źródeł historycznych informacji.
	20. Kultura narodowa.	Pojęcie kultury, okresy w kulturze polskiej, najśłynniejsi twórcy: Rej, Kochanowski, Ignacy Kraszewski, kultura polska dzisiaj.	Zna pojęcie kultury i jej części składowych, wymienia okresy w kulturze, nazywa style w sztuce i literaturze, zna najważniejsze postaci kultury polskiej.	Określić cechy kultury narodowej oraz etnicznej, potrafi wskazać przykłady dzieł z różnych epok, rozróżnić style architektoniczne, wskazać korzenie kultury polskiej.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Być Polakiem (18-23)	21. Kto rozślawia Polskę w świecie?	Obraz Polski w świecie, słynni ludzie kultury, słynni sportowcy, słynni aktorzy i reżyserzy, słynni politycy.	Zna dziedziny życia politycznego, kulturalnego i społecznego w których zasłynęli Polacy w kraju i na świecie, zna nazwiska i osiągnięcia sławnych Polaków.	Wyszukać i wyselekcjonować informacje z różnych źródeł, porządkować i przechowywać informacje, wymienić nazwiska sławnych Polaków.
	22. Polscy nobliści.	Nagroda Nobla, kto i za co dostał nagrodę Nobla?	Wie, co to jest Nagroda Nobla, wymienia polskich noblistów i dziedzinę z której dostali nagrodę.	Potrafi wskazać znaczenie i prestiż Nagrody Nobla, sporządzić krótkie biografie noblistów korzystając z różnych źródeł.
	23. Z czego jesteśmy dumni?	Duma narodowa, najpiękniejsze polskie zabytki, najpiękniejsze momenty w historii, najwybitniejsi Polacy, nasze dobre i złe cechy narodowe.	Zna miejsce Polski i dorobku kulturowego w rozwoju kultury europejskiej, zna polskie zabytki.	Ocenić wkład i wartość polskiej kultury w kulturze europejskiej, docenić piękno polskiego dziedzictwa narodowego, dostrzec i nazywać cechy narodowe, potrafi podać własną ocenę osób, zjawisk, wydarzeń.
Być człowiekiem (24-30)	24. Co to znaczy być człowiekiem?	Czym różni się człowiek od innych istot?, być ludzkim – co to znaczy?, wartości uniwersalne i ogólnoludzkie, prawa człowieka.	Wie, co to są wartości uniwersalne i ogólnoludzkie, zna Dekalog, zna podstawowe prawa człowieka.	Wskazać przykłady świadomego działania człowieka, ocenić przestrzeganie praw człowieka na wybranych przykładach, wartościować ludzkie zachowania.
	25. Ludzkie potrzeby.	Potrzeby pierwotne i wtórne, jak człowiek realizuje swoje potrzeby.	Zna potrzeby człowieka i sposoby ich realizacji.	Hierarchizować potrzeby ludzkie, korzystać ze schematów i diagramów (podział potrzeb wg różnych szkół).

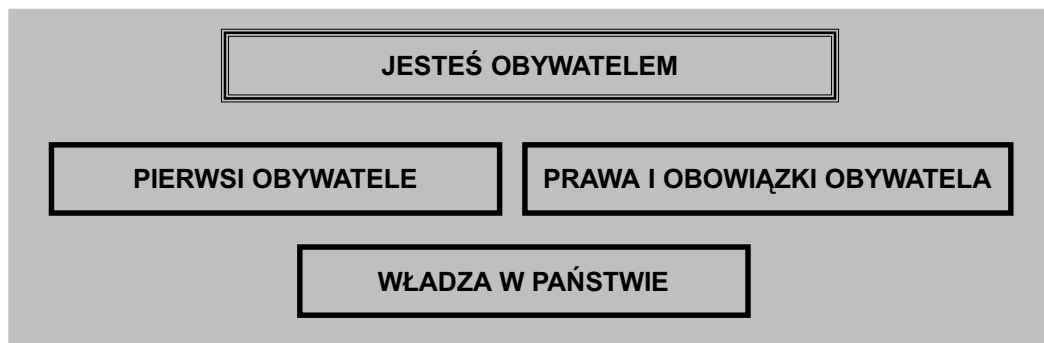
Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Być człowiekiem (24-30)	26. Człowiek ma prawo do życia.	Prawo do życia, kto łamie prawo do życia (mordercy, zbrodniarze wojenni)?, konsekwencje łamania tego prawa	Zna i rozumie pojęcie prawa do życia, zna konsekwencje łamania prawa, zna przykłady łamania prawa do życia.	Przewidywać konsekwencje ludzkich zachowań, na wybranych przykładach potrafi ocenić ludzkie zachowania, potrafi wskazać pozytywne i prospołeczne wzorce zachowania.
	27. Człowiek ma prawo do wolności.	Wolność człowieka, przejawy ograniczania i łamania prawa do wolności, umiejętność korzystania z prawa do wolności.	Zna i rozumie pojęcie wolności, zna państwa niedemokratyczne, zna zasady korzystania z prawa do wolności.	Potrafi określić granice własnej i cudzej wolności, potrafi podać przykłady osób walczących o wolność, potrafi przewidzieć konsekwencje zachowań, potrafi świadomie korzystać z prawa do wolności.
	28. Człowiek ma prawo do własności.	Pojęcie własności prywatnej, przejawy łamania tego prawa (kradzieże, wandalizm), konsekwencje łamania tego prawa.	Zna i rozumie pojęcie własności prywatnej, zna przykłady jej naruszania, wie co jest jego własnością prywatną, a co jest własnością rodziców, kolegów, zna prawne konsekwencje łamania prawa własności.	Wskazać przykłady łamania prawa do własności, potrafi przewidzieć konsekwencje przestrzegania prawa do własności.
	29. Człowiek istota społeczna.	Pojęcie społeczeństwa, konieczność rozwoju człowieka w społeczeństwie, postawy prospołeczne i aspołeczne, funkcje społeczne, systemy społeczne dawniej i dziś.	Zna pojęcie społeczeństwa i grupy społecznej, rozumie znaczenie funkcji społecznej, zna podział postaw na pro i aspołeczne.	Potrafi określić własną przynależność do grupy społecznej, potrafi klasyfikować zachowania na postawy pro- i aspołeczne, ocenić własną postawę i miejsce w społeczeństwie.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Być człowiekiem (24-30)	30. Nic co ludzkie nie jest mi obce, czyli humaniści odkrywają człowieka.	Główne idee odrodzenia i humanizmu, wielcy humaniści, zwrot ku człowiekowi.	Wie, jak był postrzegany człowiek w średniowieczu i renesansie, zna hasło humanistów i pojęcia: humanizm, renesans, średniowiecze, zna wpływ poglądów humanistów na zmianę w postrzeganiu sensu życia.	Ocenić i scharakteryzować różne poglądy na temat człowieka, posługiwać się pojęciami: średniowiecze, humanizm, umiejscowić w czasie wydarzenia, korzystać ze słowników, encyklopedii i albumów.
Największe osiągnięcia ludzkości (31-41)	31. Potęga ludzkiego umysłu.	Wprowadzenie pojęć wynalazek, odkrycie, dzieło sztuki.	Zna i rozumie pojęcia odkrycie, wynalazek, dzieło sztuki.	Wskażać przykłady wynalazku, odkrycia, dzieła sztuki, ocenić znaczenie odkryć i ich wpływu na ludzkie życie.
	32. Siedem cudów świata.	Piramidy, Wiszące Ogrody, Latarnia na Faros, Kolos Rodyjski, Posąg Zeusa, Świątynia Artemidy, okoliczności powstania i ewentualnego zniszczenia, starożytnie legendy, twórcy cudów.	Potrafi wymienić siedem cudów świata, zna okoliczności i legendy dotyczące ich powstania, dziejów, zna nazwiska twórców siedmiu cudów.	Uporządkować chronologicznie wydarzenia i postacie, wskazać na mapie miejsca siedmiu cudów świata, określić współczesne terytorium państw związanych z cudami, napisać opowiadania oparte na faktach historycznych, wykorzystać ilustracje do oceny i znaczenie światowego dziedzictwa kulturowego.
	33. Ujarmienie ognia.	Człowiek pierwotny, warunki życia, ujarmienie ognia i jego skutki, legenda o ogniu.	Wie, jak żył, wyglądał i mieszkał człowiek pierwotny, zna pojęcie życia zgodnego z rytmem przyrody, wie jak człowiek pierwotny wykorzystywał siły natury, rozumie znaczenie ujarmienia ognia.	Wskażać przykłady dostosowania życia człowieka do warunków i możliwości przyrody, selekcjonować fakty i odróżniać fikcję od prawdy historycznej.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Największe osiągnięcia ludzkości (31-41)	34. Koło – wynalazek wszechczasów.	Hipotezy dotyczące wynalezienia koła, znaczenie koła dla cywilizacji, koło w życiu codziennym, przykłady cywilizacji „bez koła”.	Zna pojęcie hipotezy, rozumie znaczenie wynalezienia koła, zna cywilizacje nie znające koła.	Podać przykłady wykorzystania koła, formułować własne opinie na podstawie tekstu, analizować źródła historyczne, stworzyć opowiadania oparte na faktach i hipotezach, wskazać skutki wynalezienia koła.
	35. Pismo.	Wynalezienie pisma, alfabet, różne przykłady zapisu, wynalezienie druku, skutki wynalezienia druku.	Zna przykłady różnych form zapisu: hieroglify, pismo klinowe, sznurkowe, alfabet, rozumie znaczenie wynalezienia druku.	Rozpoznać różne formy zapisu, wskazać na mapie cywilizacje posługujące się różnymi formami pisma, potrafi wyjaśnić skutki wynalezienia ruchomej czcionki.
	36. Pieniądze.	Handel wymienny, Fenicjanie wynalazcami pieniądza (poszukiwanie kruszców), gospodarka towarowo-pieniężna, rodzaje pieniądza, banki, giełda, obrót bezgotówkowy.	Kto wynalazł pieniądze i w jakich okolicznościach, zna sposoby płatności za nabywane towary, wie co to jest cena, bank, giełda, zna podstawowe zasady funkcjonowania handlu, banku, giełdy (towar, pieniądz, kredyt, akcje).	Podać waluty w krajach sąsiednich, podać znaczenie pojęć: moneta, banknot, waluta, zapłata, pensja, czek, konto, ocenić wpływ wynalezienia pieniądza na rozwój gospodarki.
	37. Maszyna parowa.	Manufaktura, przezwrot techniczny, fabryki – masowa produkcja, rozwój komunikacji.	Rozumie znaczenie wynalezienia maszyny parowej dla rozwoju cywilizacji, zna pojęcia: manufaktura, rewolucja przemysłowa, urbanizacja, rozumie następstwa rewolucji przemysłowej.	Ocenić negatywne i pozytywne skutki rewolucji przemysłowej – podać przykłady, korzystać ze schematów (struktura miasta i wsi, wielkie miasta), uporządkować wydarzenia, ująć treści historyczne w związku przyczynowo-skutkowe, dostrzec ciągłość procesów historycznych.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Największe osiągnięcia ludzkości (31-41)	38. Elektryczność.	Badania nad elektrycznością, Benjamin Franklin, Tomasz Edison, skutki wynależenia elektryczności i oświetlenia elektrycznego dla gospodarki i życia codziennego.	Zna zastosowanie piorunochronu, zna pojęcia: elektryczność, oświetlenie elektryczne, rozumie znaczenie wynależenia elektryczności.	Wskazać skutki wynależenia elektryczności, wymienić zastosowania elektryczności, potrafi ocenić wpływ elektryczności na środowisko naturalne.
	39. Energia atomowa.	Okoliczności odkrycia energii atomowej, zastosowanie energii atomowej: dobre i złe, przykłady wykorzystania energii atomowej w historii i dziś, Hiroszima, elektrownie atomowe, Czarnobyl.	Zna pojęcia: atom, rozbitcie atomu, energia atomowa, bomba atomowa, elektrownia atomowa, zna przykłady zastosowania energii atomowej.	Potrafi ocenić różne sposoby wykorzystania energii atomowej, dyskutować oraz słuchać zdania innych, ocenić wpływ energii atomowej na środowisko naturalne.
	40. Penicylina i inne osiągnięcia medycyny.	Choroby, epidemie na przestrzeni wieków, sposoby walki z chorobami, pierwsze antybiotyki i ich twórca.	Zna pojęcia: epidemia, medycyna, antybiotyki, dżuma, szczyponka, zna sposoby zapobiegania chorobom.	Integrować wiedzę historyczną uzyskaną z różnych źródeł informacji (opis, relacja, gazeta), dostrzegać zachowania prozdrowotne (higiena osobista, zdrowy tryb życia), dostrzegać związki przyczynowo-skutkowe, dostrzegać związki teraźniejszości z przeszłością.
	41. Na podbój przestworzy.	Legenda o Ikarze i Dedalu, pierwsze maszyny latające i ich konstruktorzy, przekroczenie bariery dźwięku, loty kosmiczne	Zna pierwszych wynalazców samolotu, rozumie pojęcia: kosmos, astronauta, wszechświat, era kosmiczna, zna datę lądowania na Księżycu.	Odróżnić fikcję od prawdy historycznej, selekcjonować fakty na podstawie tekstu, wskazać przełomowe momenty w historii, wyrażać własną opinię.

BLOKI TEMATYCZNE I TEMATY TREŚCI NAUCZANIA W KLASIE VI



PRZYJĘTO OZNACZENIA:



– moduł



– blok

BLOKI TEMATYCZNE ITEMATY TREŚCI NAUCZANIA W KLASIE VI

PIERWSI OBYWATELE (1-5)

Temat 1: Kto jest obywatelem?

Temat 3: Republika Rzymska.

Temat 2: Demokracja ateńska.

Temat 4: Obywatel w dawnej Polsce.

Temat 5: Deklaracja Praw Człowieka i Obywatele.

PRAWA I OBOWIĄZKI OBYWATELI (6-10)

Temat 6: Konstytucja, czyli zbiór praw i obowiązków.

Temat 8: Obywatel broni swoje państwo.

Temat 7: Co może obywatel, czyli prawa obywatelskie?

Temat 9: Obywatel ponosi ciężary na rzecz państwa.

Temat 10: Obywatel jest wierny swojemu państwu

WŁADZA W PAŃSTWIE (11-13)

Temat 11: Kto rządzi w państwie?

Temat 12: Jak się wybiera władzę?

Temat 13: Jesteśmy społeczeństwem obywatelskim.

KULTURA EUROPEJSKA (14-20)

Temat 14: Co to jest Europa?

Temat 17: Renesans – powrót do antyku.

Temat 15: Antyk kolebką kultury.

Temat 18: Barok.

Temat 16: Średniowiecze – czas katedr.

Temat 19: Oświecenie – czas rozumu.

Temat 20: Kultura XIX i XX wieku.

DROGA DO ZJEDNOCZENIA EUROPY (21-31)

Temat 21: Imperium Rzymskie.

Temat 26: Europa po I wojnie światowej.

Temat 22: Tradycje zjednoczeniowe w średniowieczu.

Temat 27: II wojna światowa.

Temat 23: Wieki podziału.

Temat 28: Powstanie ONZ.

Temat 24: Europejczycy podbijają świat – kolonializm.

Temat 29: Zimna wojna.

Temat 25: I wojna światowa.

Temat 30: Procesy integracyjne po II wojnie światowej

Temat 31: Starania Polski o wejście do struktur europejskich.

JEDNOCZENIE EUROPY (32-33)

Temat 32: Od archontów do parlamentarzystów.

Temat 33: Instytucje zjednoczonej Europy wczoraj i dziś.

KRAJE ZJEDNOCZONEJ EUROPY (34-40)

Temat 34: Niemcy.

Temat 37: Austria.

Temat 35: Rosja.

Temat 38: Anglia.

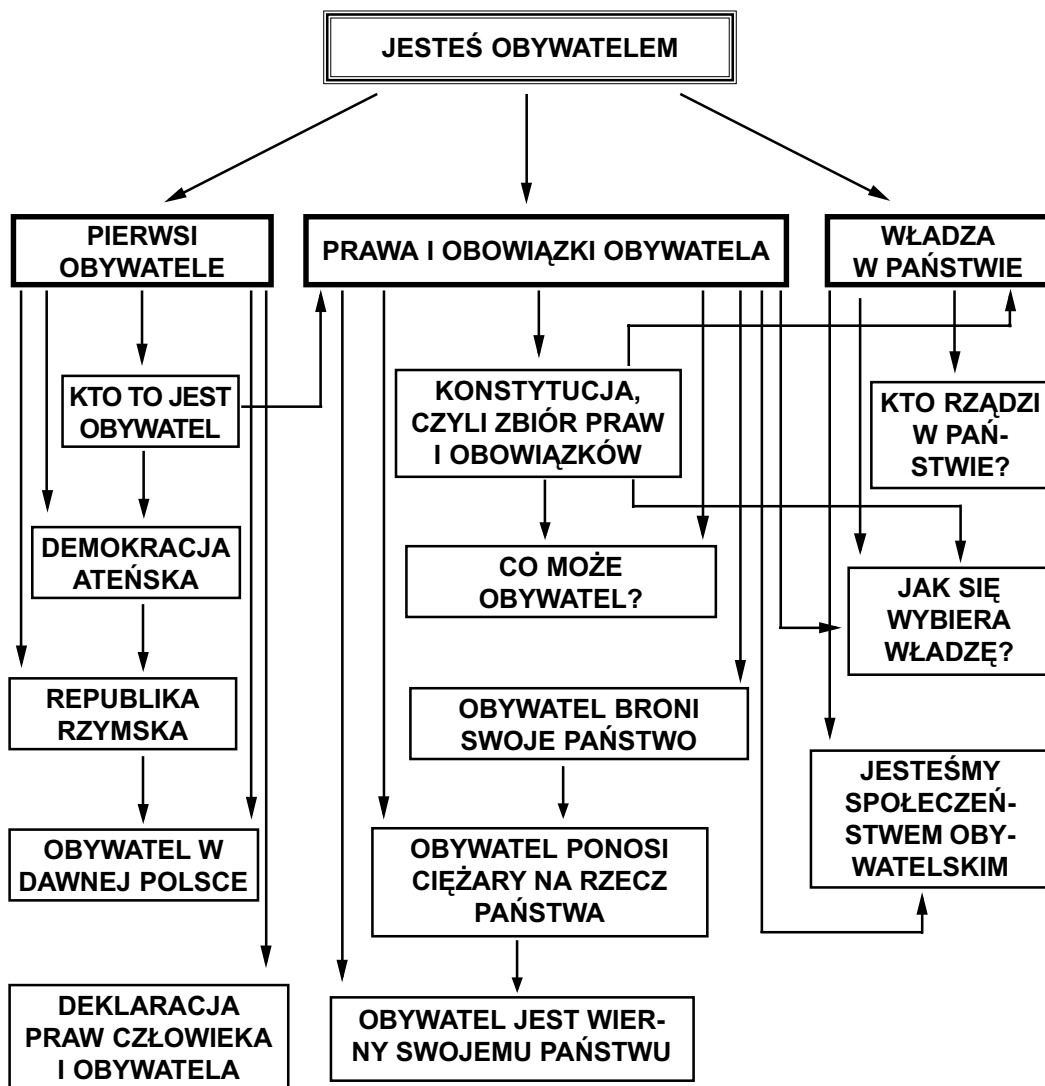
Temat 36: Francja.

Temat 39: Włochy.

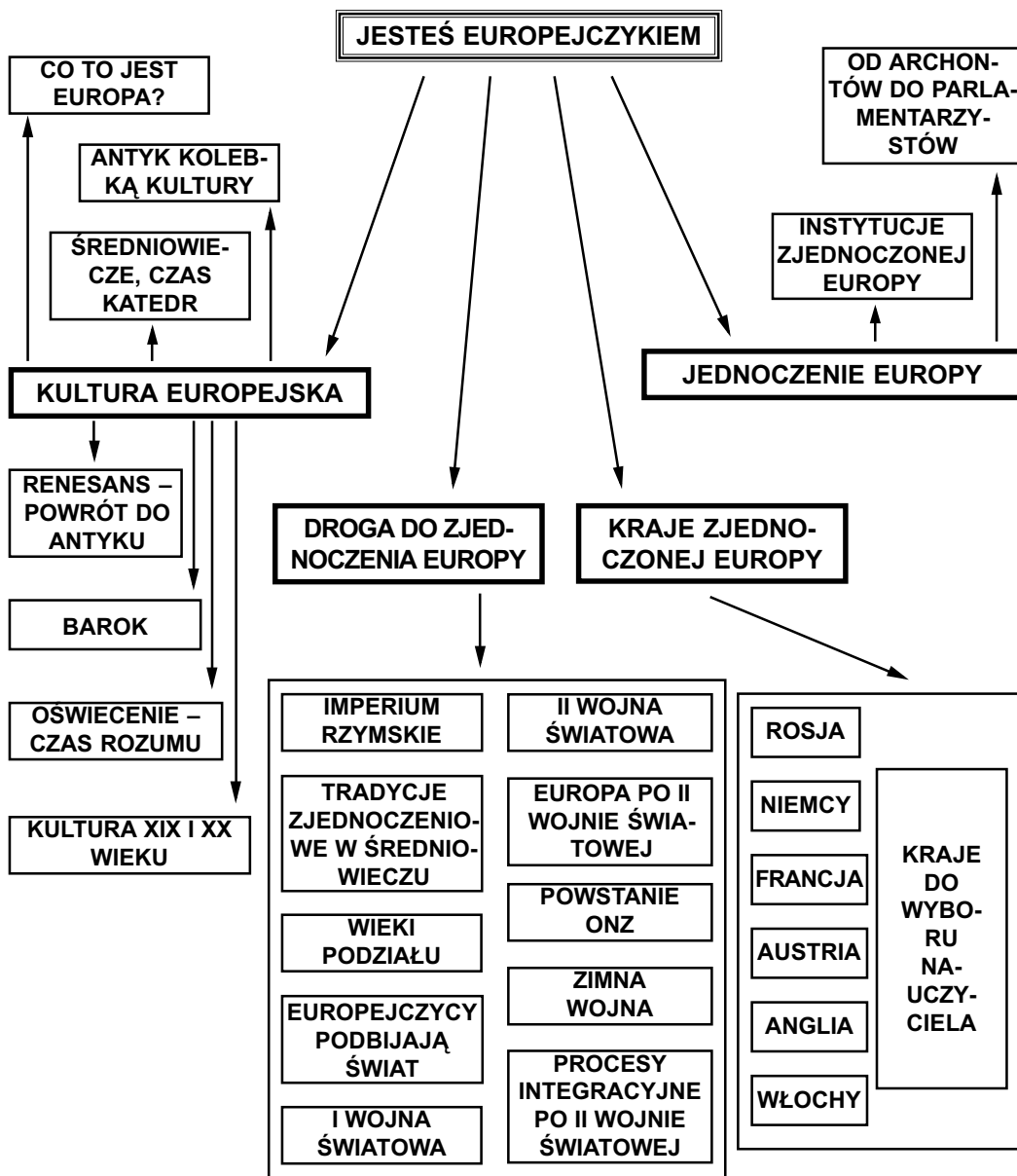
Temat 40: Kraje wybrane przez nauczyciela.

STRUKTURA MODUŁÓW W KLASIE VI

1. Moduł tematyczny: JESTEŚ OBYWATELEM



2. Moduł tematyczny: JESTEŚ EUROPEJCZYKIEM



PLAN METODYCZNY W KLASIE VI

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Pierwsi obywatele (1-5)	1. Kto jest obywatelem?	Definicja obywatela, przykłady: Ateńczyk, Rzymianin, społeczeństwo obywatelskie, paszport jako dowód obywatelski, podwójne obywatelstwo, utrata obywatelstwa.	Zna pojęcia: obywatel, podwójne obywatelstwo, obywatelstwo, paszport, kiedy traci się obywatelstwo, wie w jakich okolicznościach posługiwać się paszportem.	Posługiwać się pojęciami: obywatel, obywatelstwo, wyjaśnić korzyści płynące z posiadania paszportu, wyjaśnić skutki utraty obywatelstwa.
	2. Demokracja ateńska.	Życie codzienne w starożytnej Grecji, zgromadzenie ludowe i jego zadania, zasady demokracji ateńskiej, demokracja bezpośrednia i pośrednia.	Wie, skąd pochodzi nazwa: demokracja, wie, co to jest demokracja pośrednia i bezpośrednia, zna instytucje demokracji ateńskiej i ich funkcje.	Na podstawie różnych źródeł i ilustracji potrafi stworzyć opowiadanie (np. <i>Dzień z życia Greka</i>), umieścić wydarzenia w przedziałach czasowych, posługiwać się mapą, atlasem.
	3. Republika Rzymska.	Powstanie republiki, instytucje republiki, zgromadzenie ludowe, senat, urzędnicy, upadek republiki, powstanie cesarstwa, niewolnictwo.	Wie, skąd pochodzi nazwa Rzeczpospolita, zna instytucje republiki rzymskiej i ich funkcjonowanie, zna okoliczności upadku republiki, zna postaci: Juliusz Cezar, Marek Antoniusz, Oktawian August.	Przygotować przemówienie, wskazać związki między przeszłością a teraźniejszością (republika), porównać wybrane elementy (np. pozycje i role urzędników) z różnych ustrojów, wskazać na mapie i w atlasie Rzym (państwo), ocenić zjawisko niewolnictwa.
	4. Obywatel w dawnej Polsce.	Demokracja szlachecka, przywileje szlacheckie, złota wolność i jej konsekwencje, pacta conventa, artykuły henrykowskie.	Zna pojęcia: demokracja szlachecka, złota wolność, artykuły henrykowskie, pacta conventa, zna postać H. Walezego.	Ocenić i wartościować wydarzenia np. w dyskusji na temat: <i>Wady i zalety demokracji szlacheckiej</i> , na podstawie selekcji materiału historycznego przewidzieć konsekwencje działań jednostki.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Prawa i obowiązki obywateli (6-10)	5. Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela.	Okoliczności uchwalenia Deklaracji, treść Deklaracji.	Zna okoliczności uchwalenia Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela, rozumie tekst źródłowy.	Analizować tekst źródłowy, selekcjonować i hierarchizować wydarzenia.
	6. Konstytucja, czyli zbiór praw i obowiązków obywateli.	Definicja konstytucji, elementy konstytucji, znaczenie konstytucji dla funkcjonowania państwa, pierwsze konstytucje.	Wie, co to jest konstytucja, ustawa, parlament, akt prawny, wie, kto uchwała konstytucję, zna pierwsze konstytucje i okoliczności ich uchwalenia.	Porównać materiał źródłowy (np. konstytucję USA z konstytucją 3 Maja), posługiwać się pojęciami, dostrzec konieczność istnienia konstytucji dla dobrego funkcjonowania państwa.
	7. Co może obywatel, czyli prawa obywatelskie.	Podstawowe prawa obywatelskie, korzystanie z praw obywatelskich, przykłady naruszenia praw obywatelskich.	Zna pojęcie: prawa obywateli, wymienia podstawowe prawa obywatelskie, zna przyczyny naruszenia tych praw.	Świadomie korzystać z przysługujących mu praw, wyrażać własne zdanie i formułować poglądy i opinie (np. na temat wolności słowa, naruszenia praw obywatelskich).
	8. Obywatel broni swoje państwo.	Obowiązek obrony państwa, obrona ojczyzny w kontekście historycznym (rycerstwo, pospolite ruszenie, powstania, II wojna światowa).	Zna pojęcie obrony ojczyzny, wskazuje przykłady.	Uprządkować chronologicznie wydarzenia, dostrzec związki między wydarzeniami w poszczególnych okresach historycznych, formułować pytania dotyczące zjawisk (dlaczego, jaki skutek).
	9. Obywatel ponosi ciężary na rzecz państwa.	Ciężary ponoszone na rzecz państwa, wypełnianie tego obowiązku w przeszłości (podatki w starożytności, w Polsce szlacheckiej).	Wie, jakie ciężary ponosimy (podatki), zna różne rodzaje podatków, podaje przykłady z przeszłości.	Wyjaśnić konieczność ponoszenia ciężarów na rzecz państwa, dyskutować z uwzględnieniem własnych poglądów i cudzych, selekcjonować informacje, dyskutować na temat: „Czy podatki są potrzebne?”.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
	10. Obywatel jest wierny swojemu państwu.	Wierność państwu, zdrada państwa, przykłady z przeszłości, Spartanie pod Termopilami, Westerplatte, Targowica, postacie: A. Wielopolski, król St. August Poniatowski.	Rozumie pojęcia wierności i zdrady narodowej, zna przykłady, rozumie niejednoznaczność oceny zachowań ludzkich.	Wyrażać własne zdanie i słuchać zdania innych w dyskusji o wierności i zdradzie, (np. <i>Czy A. Wielopolski był patriotą czy zdrajcą?</i>), wyszukiwać potrzebne informacje w różnych źródłach.
Władza w państwie (11-13)	11. Kto rządzi w państwie?	Pojęcie władzy, władza wykonawcza, ustawodawcza, sędziowska, rodzaje ustrojów.	Zna pojęcia: władza, monarchia, trójpodział władzy, ustroj, zna różne systemy władzy (królestwo, republika).	Wyróżnić rodzaje władzy, wskazać przykłady władzy ustawodawczej, wykonawczej, sędziowskiej, potrafi nazywać systemy władzy.
	12. Jak się wybiera władzę?	Wybory, rodzaje wyborów, kto jest wybierany a kto mianowany.	Zna pojęcia: wybory, kampania wyborcza, wyborca, wybory pośrednie i bezpośrednie, wie, kto posiada prawa wyborcze czynne i bierno.	Potrafi zorganizować wybory klasowe (komisje, kandydatów), potrafi określić cechy dobrego kandydata – prezentuje swój system wartości, wskazać miejsce w swojej okolicy gdzie odbywa się głosowanie.
	13. Jesteśmy społeczeństwem, obywatelskim – podsumowanie.	Spółeczeństwo obywatelskie, samorządność obywatelska, różne szczeble samorządu.	Zna aktualnego prezydenta, premiera, wymienia główne ugrupowania parlamentarne, zna prawa obywatelskie, wie, jak funkcjonuje samorząd w jego regionie lub/i w miejscowości.	Określić ustroj państwa polskiego, ocenić stopień przestrzegania praw obywatelskich w Polsce, ocenić stopień przestrzegania praw uczniowskich w swojej szkole, wykorzystać zdobytą wiedzę przy formowaniu poglądów.
Kultura europejska (14-20)	14. Co to jest Europa?	Nazwa Europy, mit o Europie, państwa europejskie i ich stolice, inne kontynenty, główne cechy środowiska przyrodniczego w Europie, gospodarka europejska (państwa produkujące, mocarstwa gospodarcze).	Rozumie pojęcie Europy, kontynentu, zna kontynenty świata, wymienia cechy środowiska naturalnego w Europie, zna mocarstwa gospodarcze.	Odróżniać fakty od fikcji – praca z tekstem źródłowym, wskazać na mapie kontynenty oraz państwa europejskie, wskazać zależności między warunkami naturalnymi a rozwojem gospodarczym.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Kultura europejska (14-20)	15. Antyk kolebką kultury.	Warunki życia w Grecji i ich wpływ na kulturę, mitologia (Iliada, Odyseja), teatr grecki, rzeźba, filozofia, olimpiady, Akropol, legenda o powstaniu Rzymu, warunki życia Rzymian i ich wpływ na kulturę, Rzymianie uczniami Greków, prawo rzymskie, technika rzymska, początki chrześcijaństwa.	Wie, co pozostawili nam Rzymianie i Grecy, zna pojęcia: kultura, mit, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska olimpijskie, prawo rzymskie, chrześcijaństwo, wielobóstwo, jedynobóstwo, rozumie znaczenie i wpływ kultury antycznej na kultury późniejsze.	Wskazać na różnice między faktem a mitem, wskazać zależności między przeszłością a teraźniejszością na wybranych przykładach, rozpoznać na ilustracjach zabytki, porównać wybrane elementy poszczególnych kultur.
	16. Średniowiecze – czas katedr.	Rola chrześcijaństwa i kościoła w życiu ludzi średniowiecza, ideał rycerski i asceza religijna, architektura średniowieczna.	Zna pojęcia: gotyk, styl romański, asceza, asceta, rycerz, zna cechy rycerza i ascety, zna podstawowe cechy stylów architektonicznych, rozumie rolę kościoła w rozwoju kultury średniowiecza.	Rozpoznać style architektoniczne, selekcjonować wiedzę uzyskaną z różnych źródeł, porównać życie rycerza z życiem średniowiecznego ascety, posługiwać się chronologią.
	17. Renesans – powrót do antyku.	Ideały humanizmu i odrodzenia, humanizm, wielcy humaniści i ich dzieła, teatr (Szekspir).	Zna poglądy humanistów, rozumie pojęcie renesansu, wie, do jakich okoliczności nawiązuje, zna nazwiska wielkich humanistów i przykłady ich dzieł, rozumie pojęcie „człowiek renesansu”.	Rozpoznać na ilustracjach i zdjęciach dzieła (obrazy, budynki) wielkich humanistów, wskazać podobieństwa, a także różnice między renesansem a starożytnością, porównać dawne i dzisiejsze zastosowanie pojęcia „człowiek renesansu”, wskazać wpływ poglądów renesansowych na współczesność.
	18. Barok.	Architektura, malarstwo, muzyka baroku.	Zna zasady budownictwa i zdobnictwa barokowego, zna twórczość malarzy i muzyków baroku.	Rozpoznać na ilustracjach dzieła twórców baroku, określić wkład twórców baroku w kulturę europejską, porównać barok z renesansem.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Kultura europejska (14-20)	19. Oświecenie – czas rozumu.	Poglądy racjonalistów, encyklopedyści, rozwój nauki w dobie oświecenia, towarzystwa naukowe, ludzie oświecenia: J. J. Rousseau, D. Diderot, Wolter.	Zna poglądy racjonalistów, nazwiska przedstawicieli oświecenia, zna okoliczności i cel powstania Encyklopedii, wie, w jakich dziedzinach nastąpił rozwój nauki w oświeceniu, zna wpływ działalności ludzi oświecenia na życie gospodarcze i społeczne.	Wskazać różnice między renesansem a oświeceniem, wartościować poglądy uczonych renesansu i oświecenia – wypowiada własne zdanie i przedstawia swój system wartości, określić wkład twórców oświecenia w naukę, kulturę i życie codzienne Europejczyków.
	20. Kultura w XIX i XX wieku.	Romantyzm, secesja, art deco, wynalazki (kino, telewizja, radio) i ich wpływ na życie kulturalne, nowe dziedziny kultury (kino, fotografia), rewolucja obyczajowa.	Zna pojęcia: romantyzm, secesja, art deco, rewolucja obyczajowa, kultura masowa, rozumie pojęcie romantyzmu.	Wskazać różnice w poglądach ludzi renesansu i oświecenia, porównać znaczenie pojęcia romantyzm dawniej i dziś, wyjaśnić znaczenie pojawienia się kina i telewizji w rozwoju kultury, wskazać negatywne i pozytywne przykłady oddziaływania kultury masowej na życie człowieka.
Droga do zjednoczenia Europy (21-31)	21. Imperium Rzymskie.	Podboje rzymskie okresu republiki i cesarstwa, organizacja imperium (prowincje), stosunek do ludności podbitej, podział i upadek Imperium.	Zna najważniejsze etapy tworzenia imperium i trudności z tym związane, wie, jak było zorganizowane Imperium Rzymskie, zna okoliczności upadku Imperium, zna pojęcia: imperium, prowincja, namiestnik, romanizacja, cesarz, wandal, kultura łacińska i bizantyjska.	Pracować z mapą, wskazać pochodzenie pojęć: cesarz, cesarstwo, car, potrafi określić stopień romanizacji Europy, określić obszar kultury łacińskiej, bizantyjskiej, wskazać zewnętrzne i wewnętrzne przyczyny upadku Imperium Rzymskiego.
	22. Tradycje zjednoczenia w średniowieczu.	Państwo Karola Wielkiego, tworzenie się państw narodowych, koncepcje Ottona III i ich upadek.	Wie, kim byli: Karol Wielki, Otton III, zna zasięg terytorialny państwa karolińskiego, zna koncepcje zjednoczeniowe Ottona III i rolę Polski w tej koncepcji, zna konsekwencje upadku tej koncepcji.	Wskazać na mapie państwo karolińskie i pierwsze państwa narodowe, ująć treści historyczne w związku przyczynowo-skutkowe, potrafi wskazać miejsce Polski w średniowiecznej Europie.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Droga do zjednoczenia Europy (21-31)	23. Podzielona Europa.	Konflikt między władzą papieską i cesarską i jego skutki, reformacja i wojny religijne w Europie, podział Europy na protestantów i katolików, wojna trzydziestoletnia, monarchia absolutna, walka o dominację w Europie, okres napoleoński, Kongres Wiedeński, czas walk zjednoczeniowych i narodowo-wyzwoleńczych.	Zna najważniejsze wydarzenia z dziejów Europy od XI do XIX wieku, zna nazwiska: Luter, Richelieu, Napoleon, Henryk VIII, Aleksander I, Bismarck, zna pojęcia: reformacja, protestanci, monarchia absolutna, restauracja monarchii, ruchy zjednoczeniowe i narodowowyzwoleńcze.	Selekcjonować wydarzenia wg czasu i znaczenia, poprawnie używać pojęć: reformacja, protestantyzm, absolutyzm, wskazać na mapie państwa katolickie i protestanckie, wyrażać własną opinię, prawidłowo łączyć postacie z wydarzeniami, wskazać państwa związane z osobą lub wydarzeniem, pracować z mapą.
	24. Europejczycy podbijają świat – kolonializm.	Odkrycia geograficzne i ich skutki, przyczyny kolonializmu, zasady postępowania wobec ludów podbitych, tworzenie się mocarstw światowych.	Zna postaci: Kolumb, Vasco da Gama, Cortez, zna skutki odkryć geograficznych, zna i rozumie pojęcie kolonializmu, wie, które państwa brały udział w podbojach kolonialnych, zna proces powstawania mocarstw kolonialnych, wie, jakie korzyści płynęły z posiadania kolonii.	Wskazać na mapie posiadłości Wlk. Brytanii, Francji, USA i innych państw kolonialnych, wskazać skutki kolonializmu dla ludów podbitych oraz je wartościować, uporządkować chronologicznie wydarzenia, dostrzec związki między wydarzeniami w różnych okresach historycznych (odkrycia geograficzne, kolonializm, powstanie mocarstw).
	25. I wojna światowa.	Trójporozumienie i Trójprzymierze, główne bitwy, nowe techniki walki (gazy bojowe, czołgi, karabiny), okrucieństwa wojny.	Zna państwa tworzące bloki militarne, zna pojęcia: wojna światowa, pozycyjna, rozejm, zawieszenie broni, front, zna główne etapy I wojny światowej oraz daty: rok 1914 i rok 1918.	Pracować z mapą i atlasem, wskazać okrucieństwa wojny, wyjaśnić pojęcia: wojna światowa, front, wojna pozycyjna.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Droga do zjednoczenia Europy (21-31)	26. Europa po I wojnie światowej.	Traktat wersalski i jego postanowienia, Liga Narodów, systemy totalitarne: Niemcy, Włochy, Rosja.	Zna główne postanowienia traktatu wersalskiego, wie, na czym polega system wersalski, zna cechy państwa totalitarnego, zna nazwiska: Hitler, Stalin, Mussolinii, zna okoliczności powstania i cele Ligi Narodów.	Wyjaśnić pojęcie: system wersalski, przeanalizować z mapą postanowienia traktatu wersalskiego, wskazywać na przykłady łamania praw człowieka, dyskutować na wybranym przykładzie, przewidywać konsekwencje decyzji politycznych.
	27. II wojna światowa.	Przyczyny wybuchu wojny, główne etapy i „teatry” działań wojennych, bloki militarne, koalicja antyhitlerowska, państwa pod okupacją, Holocaust.	Wie, dlaczego wybuchła II wojna światowa, zna główne etapy i teatry działań wojennych oraz bloki militarne, zna pojęcia: blok militarny, teatr działań wojennych, okupacja, Holocaust.	Klasyfikować wydarzenia wg miejsca (front wschodni, zachodni), sporządzić notatkę, wskazać główne teatry działań na mapie, skorzystać z mapy przy sporządzaniu notatki, ocenić zjawisko holocaustu.
	28. Powstanie i działalność ONZ.	Powstanie ONZ, państwa założycielskie, instytucje ONZ, siedziby, siły zbrojne ONZ, przykłady działalności.	Zna okoliczności i cele powstania ONZ, zna najważniejsze instytucje ONZ, zna przykłady działalności ONZ.	Wskazać główne zasady którymi kieruje się ONZ, na przykładach wyjaśnić jaką rolę we współczesnym świecie pełni ONZ, podać przykłady interwencji pokojowych i zbrojnych.
	29. Zimna wojna.	Geneza zimnej wojny, Nato i Układ Warszawski, wyścig zbrojeń, kryzysy polityczne: Kuba, Afganistan, Korea, Wietnam, Praska Wiosna, Powstanie Węgierskie.	Wie, skąd wzięło się określenie zimna wojna, zna okoliczności i cele powstania Nato i Układu Warszawskiego, zna pojęcia: zimna wojna, wyścig zbrojeń, kryzys międzynarodowy.	Poprawnie używać pojęcia: zimna wojna, nazwać i pokazać na mapie państwa dwóch bloków, dostrzec związki przyczynowo-skutkowe przeszłości z teraźniejszością, analizować tekst źródłowy.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Droga do zjednoczenia Europy (21-31)	30. Procesy integracyjne po II wojnie światowej.	Konferencje Wielkiej Trójki, karta Atlantycka, państwa Beneluxu, powstanie Unii Europejskiej.	Zna okoliczności obrad Wielkiej Trójki, wie, jak powstała Karta Atlantycka i Unia Europejska, zna państwa wchodzące w skład Unii Europejskiej.	Integrować wiedzę uzyskaną z różnych źródeł – prasa, encyklopedia itd., wymienić i nazwać główne organizacje europejskie, lokalizować wydarzenia w czasie.
	31. Starania Polski o wejście do struktur europejskich.	Miejsce Polski w Europie po II wojnie światowej, Sierpień 80 i jego wpływ na zakończenie zimnej wojny, przystąpienie Polski do Nato, starania o wejście do Unii Europejskiej, Komitet Integracji Europejskiej.	Wie, jakie było miejsce Polski w Europie po II wojnie światowej, zna znaczenie wydarzeń sierpniowych w Polsce na wydarzenia europejskie, zna główne etapy drogi Polski do Nato i do Unii Europejskiej, zna pojęcie struktury europejskiej.	Dzielić wydarzenia na etapy, wskazać korzyści płynące z wejścia Polski do struktur europejskich, dyskutować, wypowiadać własne zdanie.
Jednoczenie Europy (32-33)	32. Od archontów do parlamentarzystów.	Pierwsze parlamenty w starożytności, społeczeństwa stanowe i ich reprezentacje, Rewolucja Francuska – Zgromadzenie Narodowe, hasło rewolucji: „Równość, Wolność, Braterstwo”, parlamenty współczesne – reprezentacja wszystkich obywateli, Parlament Europejski.	Zna i rozumie pojęcia: parlament, parlamentarzyści, archont, podział stanowy, wie, jak dzieliły się społeczeństwa stanowe, zna okoliczności powstania hasła „Wolność, Równość, Braterstwo”, zna główne zasady funkcjonowania Parlamentu Europejskiego.	Integrować wiedzę uzyskaną z różnych źródeł (ilustracje, tekst źródłowy, słowniki), wyjaśnić znaczenie hasła: „Wolność, Równość, Braterstwo”, ocenić rolę jaką odgrywa parlament we współczesnych państwach, zainscenizować obrady parlamentarne w klasie.
	33. Instytucje zjednoczonej Europy.	Najważniejsze instytucje zjednoczonej Europy i ich funkcjonowanie, przykłady działań tych instytucji i sprawy jakimi się zajmują, udział Polaków w tych instytucjach.	Wie, jakie są najważniejsze instytucje zjednoczonej Europy i czym się zajmują, wie, gdzie są siedziby tych instytucji, zna przykłady działań i udziału Polaków w tych instytucjach.	Wskazać na mapie siedziby instytucji europejskich, określić problemy, którymi zajmują się instytucje europejskie.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Kraje zjednoczonej Europy (34-40)	34. Niemcy.	Położenie geograficzne, symbole narodowe, najważniejsze momenty historyczne (rozbitcie, zjednoczenie, I i II wojna światowa), najsłynniejsi władcy i ludzie (Fryderyk Wielki, Bismarck, Luter), słynni Niemcy: Einstein, Goethe, Kohl, cechy charakterystyczne tradycji narodowej (obyczaje, stroje, święta).	Zna położenie geograficzne i symbole narodowe Niemiec, zna najważniejsze wydarzenia z dziejów Niemiec, wie, kim byli: Luter, Bismarck, Einstein, Hitler.	Wskazać państwo na mapie i wskazać główne etapy zmian terytorialnych, ocenić poglądy i przydatność różnych źródeł informacji do poszerzania swojej wiedzy.
	35. Rosja.	Położenie geograficzne, symbole narodowe, najsłynniejsi władcy (Iwan IV Groźny, Piotr Wielki, Katarzyna, Mikołaj II), najważniejsze momenty historyczne, słynni Rosjanie: Puszkina, Lermontow, Tołstoj, Lenin, Stalin, Jelcyn, Barysznikow, charakterystyczne cechy tradycji narodowej (obyczaje, święta).	Zna położenie geograficzne i symbole narodowe Rosji, zna najważniejsze wydarzenia z dziejów Rosji, wie, kim byli: Iwan Groźny, Piotr Wielki, Katarzyna II, Puszkina, Czajkowski, Tołstoj.	Ocenić wydarzenia historyczne, rozpoznać obiekty związane z Rosją na ilustracjach, porównać systemy władzy: car – dyktator.
	36. Francja.	Położenie geograficzne, symbole narodowe, najważniejsze momenty historyczne: wojny religijne, panowanie Ludwika XIV, obalenie Burbonów, Napoleon, najsłynniejsi władcy i ludzie (Maria Antonina, Napoleon, Talleyrand, Molier), cechy charakterystyczne tradycji narodowej (obyczaje, święta).	Zna położenie geograficzne i symbole narodowe Francuzów, zna najważniejsze momenty historyczne Francji, wie, kim byli: Ludwik XIV, Robespierre, Napoleon, Molier.	Pokazać na mapie państwo i stolicę, nazwać aktualnego prezydenta, wymienić przykłady wpływu wydarzeń francuskich na wydarzenia europejskie, dostrzec związki między wydarzeniami w różnych okresach historycznych, obliczyć upływ czasu, zaznaczyć na osi czasu wydarzenie, zamienić datę na wiek, korzystać z różnych źródeł informacji.

Blok	TEMAT	TREŚCI	UCZEŃ WIE	UCZEŃ POTRAFI
Kraje zjednoczonej Europy (34-40)	37. Austria.	Położenie geograficzne, symbole narodowe, najważniejsze momenty historyczne (przywództwo państw niemieckich, wojna z Prusami, powstanie monarchii wielonarodowościowej, anchluss, najsłynniejsi władcy i ludzie: Maria Teresa, Metternich, Franciszek Józef, Straus, Haydn, Mozart, cechy charakterystyczne tradycji narodowej (obyczaje, zwyczaje, święta).	Zna położenie geograficzne Austrii i jej symbole narodowe, zna najważniejsze wydarzenia z historii Austrii, wie, kim byli: Maria Teresa, Franciszek Józef, Strauss, Haydn, Mozart.	Wskazać państwo na mapie, wskazać negatywne i pozytywne zjawiska monarchii wielonarodowościowej, wybrać istotne wydarzenia, operować wydarzeniami w przestrzeni czasowej, potrafi sporządzić notatkę o wybranych zabytkach (np. w Wiedniu).
	38. Anglia.	Położenie geograficzne, symbole narodowe, najważniejsze momenty historyczne: rządy Elżbiety, rewolucja przemysłowa, kolonializm, najsłynniejsi władcy i ludzie: Henryk VIII, Elżbieta I, Henryk Żeglarz, Darwin, Szekspir, ks. Diana, cechy charakterystyczne tradycji narodowej.	Wie, jaki ustrój panuje w Anglii, zna główne wydarzenia historyczne, rozumie pojęcia monarchia, monarchia konstytucyjna, rewolucja przemysłowa, kolonializm.	Wskazać na mapie państwo i stolicę, nazwać aktualnego monarchę, ocenić rewolucję przemysłową, wypowiedzieć własne zdanie, rozpoznać na ilustracjach główne zabytki, wypowiedzieć własne zdanie, dostrzec wpływ kultury brytyjskiej na kulturę europejską.
	39. Włochy.	Położenie geograficzne, symbole narodowe, najważniejsze momenty (powstanie Rzymu, upadku, rozbitcie i zjednoczenie, zabytki Rzymu), najsłynniejsi władcy i ludzie (Garibaldi, Petrarca, Leonardo da Vinci, Michał Anioł, Wiktor Emanuel, Mussolini), cechy charakterystyczne tradycji narodowej	Zna okoliczności powstania Rzymu, zna symbole narodowe Włochów, zna główne wydarzenia z historii Włoch, zna największe osiągnięcia sławnych Włochów.	Wskazać na mapie państwo, stolicę, integrować wiedzę uzyskaną z różnych źródeł, zaplanować wycieczkę po Rzymie, uporządkować wydarzenia chronologicznie, porównać tradycje narodowe z różnych krajów.
	40. Państwa wybrane przez nauczyciela.			

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Głównym zadaniem użytkownika programu „Historia i społeczeństwo” jest rozwijanie umiejętności przedmiotowych i ponadprzedmiotowych. Nauczyciel powinien być raczej przewodnikiem po świecie, organizatorem poznania przez uczniów faktów, zjawisk, ludzi. Powinien tak realizować jednostki tematyczne by uczeń mógł sam dochodzić do prawidłowych wniosków, na podstawie dostarczonych mu informacji.

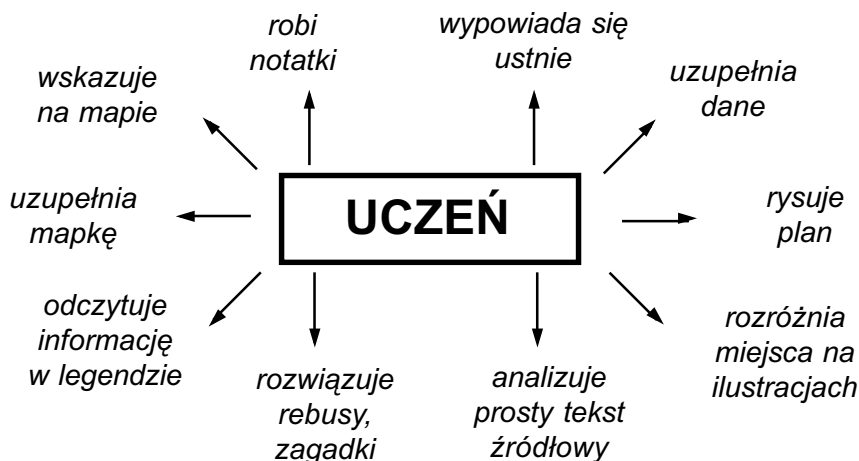
Aby zrealizować propozycje programu „Historia i społeczeństwo” należy mieć na względzie kilka czynników:

- 1) **organizacja lekcji,**
- 2) **tekst źródłowy,**
- 3) **praca z mapą,**
- 4) **problematyka lokalna i regionalna.**

LEKCJE

Koniecznym warunkiem realizacji programu jest stosowanie na tyle różnorodnych form pracy na lekcjach, by zachęcały one do aktywnego udziału uczniów na lekcji w szkole. Uczniowie czwartej, piątej i szóstej klasy szkoły podstawowej chętnie przyswajają sobie wiedzę w sposób aktywny. Podejmowanie przez ucznia różnych zadań, jest warunkiem koniecznym do skutecznego rozwoju umiejętności i korzystania ze zdobytej wiedzy.

Różnorodne formy pracy dydaktycznej (wycieczki, gry i zabawy, praca w grupach, inscenizacja, drama) uatrakcyjnijają proces nauczania. Formy takiej pracy ograniczają ilość informacji faktograficznej dostępnej uczniowi, ale lepiej wyposażają go w umiejętności. Dlatego podczas lekcji proponuje się przyjąć kryterium zadaniowe. Uczeń nie powinien pozostać czynnikiem biernym. W czasie lekcji należy więc zwrócić szczególną uwagę na czynności ucznia. Za szczególnie istotne uważamy czynności przedstawione poniżej:



Ciekawą formą pracy z uczniem jest także metoda problemowa, która pobudza do aktywności, opierając się częściowo na wiedzy posiadanej przez ucznia.

TEKST ŹRÓDŁOWY

W procesie nauczania zaleca się także wykorzystanie różnorodnych tekstów źródłowych dostosowanych do możliwości intelektualnych uczniów w pierwszym etapie kształcenia. Dokumenty, listy, kroniki, fragmenty prasy i innych dokumentów pozwalają bowiem na ukazanie dwóch problemów.

Po pierwsze, że nie da się poznać historii i jej zagadnień bez sięgania do źródeł. Tekst pozwala na poznanie wiedzy faktograficznej. Jednocześnie kształtuje on umiejętność czytania ze zrozumieniem. Po drugie poznanie tekstów źródłowych ukierunkowuje ucznia i wskazuje źródło poszukiwania informacji oraz przygotowuje do głębszej analizy w drugim i trzecim etapie kształcenia. Odwoływanie się do tekstów źródłowych pozwala uczniom na samodzielną interpretację i analizę zjawisk, a także ich ocenę. Jednocześnie pozwala na zapoznanie się z różnymi interpretacjami zjawisk i zrozumienia ich różnorodności. Tekst pozwala także na ukazanie różnych aspektów poruszanego problemu: gospodarczych, politycznych, społecznych, kulturalnych. I w końcu, uczy umiejętności ich aktywnego zastosowania: dobierania argumentów w rozmowie, słuchania argumentacji innych, prowadzenia dyskusji.

MAPA

Podobnie jak zastosowanie tekstów źródłowych, niezbędne na lekcji są atlas i mapa ścienna. Mapa pozwala na umieszczenie wydarzenia w przestrzeni, a jednocześnie jest nieocenionym źródłem informacji. Uczniowie pracując jednocześnie z mapą historyczną i fizyczną mogą analizować wpływ warunków naturalnych na rozwój cywilizacji. Legenda mapy i jej odczytywanie kształci umiejętności posługiwania się ideogramami. Posługiwanie się mapą kształtuje umiejętności selekcji i dobierania informacji.

PROBLEMATYKA LOKALNA I REGIONALNA

Ogólny program nauczania nie może, z oczywistych względów, zawierać treści lokalnych i regionalnych. Problemy lokalne i regionalne we współczesnym świecie są niezwykle ważne. „Małe ojczyzny”, ich historia i współczesność, kształcą postawy aktywne i proobywatelskie. Problemy „małej ojczyzny” stają się w ten sposób częścią całościowego procesu historycznego. Uczeń lepiej rozumie to, co dotyczy jego miejsca zamieszkania. Omawiane zagadnienia są bardziej realne i konkretne. Elementy historii lokalnej i regionalnej budują także emocjonalną więź z miejscem zamieszkania i najbliższą okolicą.

Programy lokalne i regionalne wymagają od nauczyciela dogłębnej wiedzy na temat jego regionu. Mając taką wiedzę nauczyciel może przenieść część lekcji poza szkołę: do muzeum, archiwum, urzędu miasta. Lekcje takie lepiej przemawiają do wyobraźni ucznia, budzą zainteresowanie własnym miastem lub wsią. Dlatego zaleca się uwzględnienie problematyki lokalnej i regionalnej w rozkładach lekcji. Ich zakres oraz tematyka pozostają w gestii nauczyciela.

SPRAWDZANIE WIADOMOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI

W procesie oceniania wiadomości i umiejętności proponuje się odejście od tradycyjnych form kontroli postępów w nauczaniu na rzecz takich sposobów oceniania ucznia, które będą uwzględniać rozwój emocjonalny, aktywność, sposób wykonywania zadań oraz zdolność do rozwiązywania problemów.

Ocena powinna polegać na badaniu przyrostu umiejętności, czyli skuteczności oddziaływań nauczyciela. Ocena ma przede wszystkim uświadomić uczniowi stopień opanowania wiadomości i umiejętności, wdrażać do systematycznej pracy i dostarczyć nauczycielowi informacje o efektywności stosowanych przez niego metod i organizacji pracy.

Zgodnie z reformą systemu edukacji każdy nauczyciel powinien sam określić szczegółowe wymagania edukacyjne i sposoby sprawdzania oraz kryteria oceniania osiągnięć uczniów. Dlatego przedstawione poniżej propozycje ocen nie należy traktować jako ostateczne.

OCENA	WIEDZA	UMIEJĘTNOŚCI
MIERNA	<ul style="list-style-type: none"> ● Zna podstawowe wydarzenia i fakty, a także postaci historyczne ● zna funkcje społeczne rodziców i swoje, ● nazywa dokumenty, ● zna zwyczaje rodzinne, ● zna podstawowe pojęcia, ● nazywa źródła historyczne, ● rozumie, że czynniki przyrodnicze wpływają na życie ludzi, ● wie, że posiada określone prawa i obowiązki. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Lokuje daty na osi czasu, ● rozpoznaje na ilustracjach najważniejsze zabytki, dzieła sztuki, ● zna sposoby ochrony zabytków, ● wskazuje na mapie najważniejsze wydarzenia, ● przestrzega zasad pracy w grupie, ● obserwuje elementy środowiska geograficznego i społecznego.
DOSTATECZNA	<ul style="list-style-type: none"> ● Zna pojęcia związane z tematem, ● zna postacie historyczne, ● zna główne przyczyny wydarzeń historycznych, ● zna przykłady wpływu środowiska na życie ludzi, ● wie o istnieniu różnych systemów organizacji społeczeństw, ● zna przysługujące mu prawa i obowiązki, ● zna przykłady związków teraźniejszości z przeszłością. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Czyta drzewo genealogiczne, ● nanosi wydarzenia na oś czasu, ● posługuje się podstawowymi pojęciami, ● podejmuje działania w grupie, ● wskazuje źródła historyczne, ● wyszukuje wiadomości w podanych źródłach informacji (słownik, encyklopedia), ● ocenia zachowanie swoje i innych w kategoriach dobra i zła, ● dokonuje ukierunkowanej obserwacji elementów środowiska geograficznego i społecznego, ● nazywa problemy i stawia do nich pytania.

OCENA	WIEDZA	UMIEJĘTNOŚCI
DOBRA	<ul style="list-style-type: none"> ● Zna rolę postaci historycznych w wydarzeniach, ● zna swoje funkcje społeczne, ● zna źródła informacji historycznej, ● zna przebieg wydarzeń historycznych, ● wie, jaka jest zależność między środowiskiem naturalnym a życiem ludzi, ● rozumie następstwo wydarzeń w czasie, ● zna różne systemy organizacji społeczeństw, ● wie, jak korzystać z przysługujących mu praw, ● wie jak wypełniać obowiązki, ● wie, że istnieją związki teraźniejszości z przeszłością, ● wie, że istnieje ciągłość rozwoju kulturalnego i cywilizacyjnego. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Wykorzystuje ilustracje do rekonstrukcji przeszłości, ● odszukuje na mapie wydarzenia historyczne, ● sporządza drzewo genealogiczne, ● posługuje się konkretnymi pojęciami, ● aktywnie pracuje w grupie, ● klasyfikuje źródła historyczne, ● potrafi wyszukać informację wg instrukcji nauczyciela, ● ocenia, wg podanych kryteriów zachowanie swoich i innych, ● wyciąga wnioski z informacji dotyczących wydarzeń i postaci, ● wyciąga wnioski z ukierunkowanej obserwacji elementów środowiska geograficznego i społecznego, ● formułuje problemy i pytania.
BARDZO DOBRA	<ul style="list-style-type: none"> ● Określa swoje funkcje społeczne, ● wie, gdzie szukać informacji, ● zna przyczyny i skutki wydarzeń ● zna postaci historyczne, ● zna zależności pomiędzy środowiskiem naturalnym a życiem ludzkim w różnych okresach historycznych i cywilizacjach, ● wie, jakie jest miejsce omawianych wydarzeń w czasie i przestrzeni, ● rozumie funkcjonowanie różnych systemów organizacji społeczeństw, ● rozumie związki teraźniejszości z przeszłością, ● rozumie ciągłość rozwoju kulturalnego i cywilizacyjnego. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ustala następstwo w czasie faktów i wydarzeń historycznych, ● samodzielnie pracuje z mapą i wykorzystuje mapę jako źródło informacji ● selekcjonuje wydarzenia, ● ujmuje treści historyczne w związki przyczynowo-skutkowe, ● interpretuje dane przedstawione na wykresie lub diagramie, ● potrafi zorganizować pracę w grupie, ● świadomie korzysta z przysługujących mu praw i wypełnia obowiązki, ● samodzielnie ocenia i przewiduje konsekwencje zachowań swoich i innych, ● samodzielnie wyciąga wnioski z porównywania informacji dotyczących wydarzeń i postaci historycznych, ● samodzielnie wyciąga wnioski z ukierunkowanej obserwacji, ● samodzielnie formułuje problemy i pytania.

AUTORZY PROGRAMU „HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO”

mgr Zofia Bentkowska-Sztonyk:

- absolwentka Uniwersytetu Wrocławskiego, wydziału Historyczno-Pedagogicznego z 1992 roku,
- nauczyciel historii w szkole podstawowej z 7-letnim stażem,
- od 1999 roku dyrektor gimnazjum we Wrocławiu.

mgr Edyta Wach:

- absolwentka Uniwersytetu Wrocławskiego, wydziału Historyczno-Pedagogicznego z 1992 roku,
- nauczyciel historii w szkole podstawowej z 7-letnim stażem,
- absolwentka podyplomowego Studium Psychologii i Zarządzania na Uniwersytecie Wrocławskim (1996-1997),
- absolwentka podyplomowego Studium Regionalistyki na Uniwersytecie Wrocławskim (1998).